

JEZICNIK,

ali

pomenki o slovenskem pisanji.

Spisal

J. M a r n.

I. L e t o.

Ivan Vohovnik

V Ljubljani 1863.

Natisnil in založil J. Rudolf Milic.

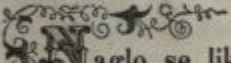
II
66210

Manuscript

V

pojasnjeje.

 Naglo se lika mila slovensčina; hitro, skorej prehitro spreminja svojo pisavo. Tu in tam so me popraševali zdaj o teh zdaj o unih spremembah slovenskega slovstva. Da bi sebi in svojim rojakom kolikor že pojasnil razne knjižne oblike slovenske, sem jel spisovati v „**Učiteljskem Tovaršu**“ o slovenskem pisanji v razgovorih ali pomenkih, ker je razlaganje ktere koli slovnice samo na sebi presuho in premalo mično. Morebiti koristijo ti pomenki sploh Slovincem, torej jih dam nekoliko posebej na svetlo. Vem, da ni vse, kar je v teh pogovorih, dobro zerno; ali — kakor se lika slovenski jezik, tako se bo olikal in osnažil tudi „**Jezičnik**“ slovenskega pisanja, ako ga radi sprejamejo prijatli slovenstva. Razlika me mika v pisanji; sicer pa mi pra-

vilo ostanejo vedno besede, ki sem jih zastran tega povedal l. 1861 v spisu „**Slovnice slovenskega jezika**“: „*Res je, da železne doslednosti pri nobenem živem jeziku ni treba iskati, zlasti dokler se razvija in lika, da je poglavitna reč duh ne pa čerka, da je gledati na jedro ne pa na minljive oblike, ki so tolikrat vražje spotike v napredovanju našega slovstva že bile, res je, da biser ostane biser, če je ravno v malo vredni opravi; pa je tudi res, da celó vsakdanje jedila v krasnih posodah vse drugač diše, kot v nečednih torilih, da spisi celó prosti v pravilni, snažni obliki vse drugač mikajo kot v nepravilni, napačni, da sestavki še tako dobri, ako v slovniškem oziru niso lični, nimajo svoje prave cene, ker jim pisava skazo dela*“.

V Ljubljani 1863.

J. M.

POMENKI

o

slovenskem pisanji.

I.

Učenec. Učim se slovenšine in rad bi se je naučil dobro, pa godí se mi, — kakor sem čul, da se je godilo nekđaj našim prednikom, da so jih učili eni tako, eni tako —, da velikrat sam ne vem, kaj in kako! Ljubi moj „Tovarsš“! ti hodiš sim ter tje po svetu, marsikaj skusiš, marsikaj vidiš, slišiš in pozveš lahko; povej mi časih kako reč povej, prašaj pri učnikih in drugod, in razjasni mi, zakaj ta tako piše, drugi drugač. Koj dans te primem, da mi povej, zakaj si v I. listu str. 3. pisal: „Učitelj učencom“ o novem letu, — zakaj pa ne: „Učenik učencom“?

Tovarsš. Za to, ker sem učiteljski tovarš, bi ti odgovoril lahko ob kratkem; toda sploh pravijo, da je mladina, zlasti šolska mladina naša nada, torej mi je celo ljubo, da se mi pridružiš, — in rad ti bom, kolikor morem, postregel, rad tudi drugej prašal in pozvedoval, ktera je prava, ktera pa ne. Prijel si me pa koj za pravo žilo v reči, v kateri se mi je že samemu tesna godila. Rekel sem nekđaj tistemu, ki druge uči ali podučuje, učenik, potlej učitelj, in sedaj hočejo nekteri po sili, naj mu rečem učnik.

U. Skorej smo se unidan na glas posmejali, ko je nekdo našega gospod učenika ogovoril: Učenik! Gospóda je pa rudeča spreletéla.

T. Saj je res nekako zaničljivo in zbadljivo to imenovanje; meni se vsaj tako zdi, in ogibal sem se ga dosihmal.

U. Ali je pa kje v navadi, ali govore tako v katerem kraju?

T. Precej sem že obhodil, pa nikjer še nisem slišal med ljudstvom tega imena, in tudi ne glasi se lepó.

U. Zakaj so torej hotli nekteri premeniti imé učenik, ali ni dobro?

T. To so hotli nekteri za to, ker se je nekđaj v starem slovenskem jeziku tistemu, ki se uči, reklo učenik, in se mu v nekterih bližnjih slovanskih še dans pravi.

U. Kaj ti poveš! Tedaj sem pa jest učenik; tega bi si še ne bil domišljeval. Kako pa so rekli tistemu, kateri uči ali podučuje?

T. Rekli so mu učitelj, in tako se je na tanko razločilo učitelj (magister) in učenik (discipulus), učiteljica (magistra) in učenica (discipula).

U. Kako na tanko je pač določila stara slovenšina!

T. Nič ne maraj; tudi nova ali sedanja slovenšina to dobro določi takole: Učenik (magister) in učenec (discipulus), učenica (magistra) in učenka (discipula).

U. Ali se pa dá skazati, de je pravo imé učenik za tistega, ki druge podučuje?

T. Dá se dá, in sicer prav lepo. Razlaga se iz priloga ali pa iz terpivnega deležja učen, t. j. taki, ki se je sam učil in zna, in s koncem — ik pomeni tistega, kateri sam učen druge uči (kakor latinski doctor iz doctus). In taki bi mógli učitelji biti.

U. Pač res lepo je to ime, in ako tudi niso učeni, jih pa opominja samo imé, naj se učé, da bodo — sami učeni — znali druge prav učiti.

T. Česar slovenska pisava ne more, pa izreka še bolje določi, ker drugač naglasuje učenik in učenica, drugač učénc in učénka. Enako bi se dalo razločiti mučenik in mučenica (cruciator), mučénec in mučénka (martyr), rešenik ali odrešenik in réšenec itd. Razun teh imamo take oblike tudi v besedah: rojenice, sojenice, rojen list, plačan list, zahvaljena pesem in v družih iz terpivnega deležja pa z djavnim pomenom.

U. Ne vem, ali pomeni beseda učenik prav tistega, ki druge uči in podučuje?

T. Meni se zdi, da ne, ker učni, podučni se imenuje tisti, kateri ima učen ali podučevan biti in se rad uči, p. učni, podučni otroci.

U. Kaj pa, ko bi za besedo „štruftar“ vzeli ime „uč-

nik“, in da bi ne delalo pomote, ko bi rekli njemu učnik, učnika, učencu njegovemu pa učnik, učnika?

T. Kaj ti na misel ne pride!

U. Kako pa, da se bere časih učitelj, časih učitel?

T. To obliko imajo severni bratje naši, uno pa južni; ker smo si pa južni bližej v jeziku, v govorjenji, torej pišejo sploh raji učitelj.

U. Pa nekteri se jezijo, kadar beró učitelja, in unkrat sem bral celó učiteljna; ali bi se smelo tako pisati?

T. Res je una oblika nekako pusta za slovensko uho, in mnogi imajo raji domačega, slovenskega prijatla kakor slovanskega prijatelja. Da se pa „učiteljna“ tudi sme pisati, posnamem iz tega, ker se je nekdanj reklo učiteljevi ženi ali tisti, ktera uči in podučuje, učiteljnica, in po priliki, kakor pravimo: aposteljna, rabeljna itd. Ako torej ohranimo obliko učitelj, se vjemamo lepo z nekdanjo slovenšino in z drugimi slovanskimi brati; pa tudi domača sedanja oblika učenik je lepa in dobra.

U. Zdaj vem, kaj mi je misliti od te različne pisave. Da se različno in vzajemno piše, tako je prav. **Z Bogom!**

II.

U. Unkrat sem te prijel, da mi razloži, zakaj si pisal v I. l. „Učitelj učencem“ — in razložil si mi učiteljna; dans pa mi povej, kako je to, da si pisal „učencem“; sim ter tje se bere tudi učencem. Ktero je pravo?

T. Pravo je oboje, torej se piše oboje. Za katerimi soglasniki se o spreminja v *e*, ti je znano, sej se učiš slovnice.

U. Se vé da. „Češnje že je“ — pravimo mi učenci; tedaj za *č*, *š*, *š* in *j*.

T. Res, za ozkimi soglasniki; tem se prišteva tudi *c*, in ker se po nekterih krajih za njim celó na tanko *e* izrekuje, mnogi raji pišejo licem, bravev, učencem kot licem, bravev itd.

U. Po tem takem porečemo posihmal mi učenci: „Češnjice že je“, da spravimo tudi *c* vmes.

T. Kdaj pa se spreminja *o* v *e* za temi soglasniki? Povej mi posamesno, postavim — pri imenih?

U. Pri imenih moškega in srednjega spola v storivnem enojnega: z mečem, rojem, — v dajavnem in storivnem dvojnega: tovaršema, — čuvajema, in v dajavnem množnega števila:

kraljem, revežem; razun teh v rodivnem dvoj. in množ. štev.: kraljev, mečev, tovaršev.

T. Kdaj pri prilogih?

U. V srednjem spolu enoj. štev.: domače, sedanje, in ravno tako pri zaimenih: moje, naše, in, ako bi se ne bal slovničarjev, bi djal pri zaimenskih prilogih na vprašanje: čigavo je to? — Tovarševo, kraljevo.

T. In ravno tu se kaže, da se *c* res sme šteti med ozke soglasnike, ker se pred *o v* spreminja v *č*: hlapčevo, stričevo. Tako se ima pisati tudi pri imenih in prilogih iz te oblike: deževje, pečevje, ne pa dežovje, pečovje; — jelševina, višnjev, češnjev itd. — Kdaj pa pri glagolih?

U. Pri glagolih 6. oblike ali verste ali reda, sam ne vem kako bi rekel, na — ovati: kraljevati, plačevati itd.

T. V teh zadevah nam je tedaj za ozkimi soglasniki, torej tudi za *c*, pisati *e* nam. *o*. Pisali so tako že nekdam. Bere se pri pisavcih XVI. stoletja: vrabcev, hlapcev, pa tudi: slepcoma.

U. To velja samo pri moških in srednjih imenih.

T. Kaj pa de. Pri ženskih je tako le *a*: željam, mrežama, hišam itd.

III.

U. Pisal si „Učitelj učencom o novem letu“. Pisava „o novem letu“ mi je znana, ker se sploh tako govori. Koj na drugi strani pa se bere: „O dolžnostih“ in v najnih pogovorih: „Pomenki o slovenskem pisanji“. To se mi glasi nekako nenavadno. Zdi se mi, da je „od dolžnost, od pisanja“ bolje?

T. Res je v slovenšini bolj navadno pogovarjati se o *d* te ali une reči, kakor pa *o* tej ali uni reči. Vendar, ker imajo drugi Slovani sploh tudi v tem pomenu predlog *o*, ker v slovenskem ne moti in se lahko umé, ker se časih celó lepo glasi in govor prijetno spreminja; menim, da se sme in da je lepo rabiti *o v* skazavnem ter reči: pesem *o* zvonu, govor *o* pisanji itd. Sprememba veljá.

U. Da se čas zaznamva z *o*, je res; o božiču, o pustu, o sv. Martinu itd. Sicer se pa nekteri posmehujejo temu, in čul sem že reči: „O pustu sem *o* pustu govoril — kaj je to?“

T. V tacih prilikah naj se spreminja in zdaj to zdaj uno rabi. Sej si sam djal, da pisava ima biti različna in vzajemna. To tudi jaz poterdim. Časih to časih uno, kakor bolje kaže.

U. O pustu sem od pusta govoril, se da reči; ali — „o postu sem od posta govoril“ — mi pa nič kej dobro ne zveni po ušesih. Kako je neki to?

T. Morebiti ravno za to ne, ker se pust spreminja, post pa ne. Pust je lani daljši letos krajši, post pa vselej 40 dni terpi! Torej se tudi meni zdi bolje: Govoril sem v postu o postu ali *o d* posta.

U. Ali se ne da v tem pomenu namesti *v* ali *o* reči *ob*, kakor pravimo: ob treh, ob desetih; zderži se ob petkih mesnih jedi; bodi ob nedeljah pri sv. maši itd.?

T. Zdi se mi, da *ob* s tem sklonom pomeni, kar je gotovo, določeno, dognano od vsih strani: ob treh, ob vsih nedeljah; *o* pa, kar se še le godi ali verši, kar je dognano ali določeno le od nekterih strani, iz nekterih ozirov, le na nekatere kraje: o božiču, o veliki noči (tisti čas, tiste dni, sploh, ni povedano ravno kateri dan).

U. In kako se loči po tem *o* in *o d* v poprejšnjem pomenu?

T. Skorej ravno tako. *Od* pomeni toliko kot od kacega človeka, od kake reči preč, stran itd., *o* pa bolj *k* nji, *o k r o g* ali *o k o l i* nje.

U. „Od gosposke je bil poklican“ — se torej pravi: preč od nje, ne pa *k* nji.

T. Ker se v govorjenji ali popisovanji beseda res verti okrog tega ali unega, ker se suče nekako okoli te in une reči, ki jo polagoma spoznavamo bodi si po njenem vnanjem licu ali pa po njenih notranjih lastnostih; torej je prav, in razumno pisati v tacih zadevah tudi *o*.

U. Po tem takem smem zdaj *o* zdaj *o d* pisati, ktero se mi bolje dozdeva.

T. Prav tako. Slovenski *od* se dobro vjema z latinskim *de* (über). Dobro in pravilno je reči: pišem *o d* dolžnost, govorim *o d* pisanja itd. Ker je pa *o d* sploh bolj ločivnega pomena, ker se je v nekdanjem slovenskem pisalo in se v drugih slovanskih jezikih govori in pisari še sedaj *o* tej in uni reči; torej smemo tudi mi Slovenci različno in prosto pisati *o* dolžnostih, govoriti in pomenkvati se *o* pisanji, da se le pomenkvamo lepo prijazno in pametno.

IV.

T. Da se ne bova vedno sim ter tje motala v svojih pogovorih in da mi ne boš le moje pisave očital; začniva raji kako knjigo brati in se po nji pomenkvati o slovenski besedi.

U. Pravo. Rad prebiram „Cvetje“ in ravno sedaj berem „Babico“. Koj pri četrty besedi sem se zganil, ker ne vem, zakaj je ondi *uše* ne pa *še*, kakor se sploh govori.

T. Tu in tam se pač *uše* govori ali prav za prav *vše*. Nekdaj, v stari slovenšini se je pisalo *u* in *uše* v ravno tistem pomenu (jam). Bere se tudi v novi slovenšini in celó pri kej glasovitih pisavcih.

U. Zakaj se pa ne piše *vše*, ker uže se mi neprijetno glasi zlasti, če se večkrat zaporedoma blizo vkupej bere, kakor ravno v Babici koj s konca, v šestih verstah trikrat?!

T. Tudi *vše* je nepotrebno. Kakor smo v brezštevilnih družih zgledih *v* spustili in izpahnili, tako tudi tukaj, post.: obežem, oblečem, oblast, torek nam. obvežem, obvlčem, obvlast, vtorek itd.

U. Nekako prisiljeno se mi zdi obvlast, obvlak, vtorek, in „sila ni mila“ — sem večkrat čul.

T. Res je to. In ko bi hotli povsod *uše* pisati, bi móglj po tistem pravilu pisati *eče* nam. *če*, *ešče* ali *ješče* (jeste, išeu išče) nam. *še*, kakor so nekđaj pisali. Toda to se je obrusilo in ogladilo. Sedanji čas bi bilo res posiljeno, in še posiljeno zelje je le časi dobro.

U. Ako se ne motim, sem bral, da *uše* tudi nekaj drugega lahko pomeni.

T. Morebiti ti je v mislih staroslov. uz, uza, *uše* (vinculum, catena). Nekđaj so res glasnika v tem in unem pomenu na tanko razložili, sedaj ju pa ne moremo vselej ločiti; torej lahko nastane po tej pisavi kaka pomota ali napaka.

U. Oh, pomot in napak se pa kot vruga bojim. Nihče ne vé, kateri ne skusi, kolika nadloga so napake za učenca! Pisati čem raji tudi vprihodnje kakor doslej *še* ali k večem *vže*, ne pa uže.

T. Tvoja glava — moj svét.

V.

U. Kako je to, da pišejo sedaj pomožni glagol v prvi osebi sedanjega časa večidel *sem*, ne pa *sim*, kakor so pred kratkim sploh pisali?

T. Nekteri so že tudi pisarili sem, in koj v začetku nove slovenšine se bere oboje: *sem* in *sim*.

U. Ktero je pa bolje? kako je v staroslovenščini?

T. V staroslovenščini se je pisalo *jesm'*, z mehkim polglasnikom (jerek) na koncu, ki smo ga pozneje, kakor se meni zdi, vmes djali med *s* in *m*, je pa smo kar opustili.

U. In kako se je glasil tisti polglasnik (jerek) nekdanj?

T. Imel je srednji glas med *e* in *i*, in namestujeta ga v novi slovenščini res oba, tu *e* tam *i* itd.

U. Po tem takem bi bilo vse eno pisati *sem* ali *sim*; kaj pa nova slovenščina pravi?

T. V novoslovenščini se *sim* lože skaže kot *sem*. V drugi osebi imamo *si*, in da je *si* iz *sim*, se tajiti ne dá; gotovo je pa, da zavoljo *sem* v drugi osebi nihče ne bo pisal *se*, kakor je pisaril nekdanj otec naš Marko.

U. Po tej razlagi je bolje *sim*; kaj pa po izreki?

T. Izreka tudi *sim* svetuje. Izgovarja se kakor v nosim, prosim; *e* pa se v sedanjem času vselej razločno glasi: nesem, mahnem, skačem, dvigujem itd.

U. In ako je ravno toliko staro, ima tedaj ravno tisto pravico.

T. Pa še nekaj. Ako se piše *sim* (*sum*), se loči na tanko od prirečja *sem* (*huc*); kakor se kaže sicer slovenščina določna, tako se razodeva tudi v tem njena doveršenost.

U. Ker razlaga in izreka in določnost veleva *sim*, zakaj vendar le pišeš *sem*?

T. Raji bi še sedaj pisal *sim*; vendar nikar ne misli, da sem brez razloga jel pisati *sem*. Nagnili so me tile razlogi: a) ker se po staroslovenščini sme; b) ker je v novi slovenščini ravno toliko stara; c) ker se vjemamo nekoliko vsaj s Čehi (*jesem, jsem, sem*) — z obliko *sim* bi se z nobenimi Slovani ne; — d) ker je izreka enaka v *sem* in *sim*; e) ker so se oblike *sem* v kratkem skorej sploh poprijeli; in f) ker se dvomljivosti lahko ognemo.

U. Sej res. Bral sem že tudi jest prirečje (*huc*) pisano *sim*; ali bi se smelo pisati tako?

T. Nekteri Slovani že pišejo tako (*simo, sim*).

U. Toraj hočem tudi jest posihmal pisati v tem pomenu *sim* (*huc*), v unem pa *sem* (*sum*).

T. Prav, ker tako bi se v slovenskem doslednost ali

določnost lepo ohranila in razločna pisava bi nikdar ne delala pomote.

VI.

U. Zdavnej bi te bil že rad poprašal, zakaj pišejo mnogi, kakor se bere tukaj: zrla, umrla, na črtani itd., zakaj *e* izpušajo?

T. Sej ne izpušajo v tacih besedah nobenega *e*, nobenega glasnika: oni pravijo, da je *r* samoglasnik, in za to pišejo tako.

U. Kaj pa še! Da bi bil *r* samoglasnik, tega še svoj živi dan nisem slišal. Kolikor jezikov sem se doslej učil, povsod so samoglasniki le *a*, *e*, *i*, *o* in *u*. V katerem jeziku je torej *r* toliko čast dosegel?

T. Pravijo, da v staroslovenskem.

U. Menda, kadar bi radi kaj neumnega dokazali ali kadar si pomagati ne morejo, pa pravijo, da je v staroslovenskem tako!

T. Pa *r*, kakor učijo, v staroslovenskem ni bil le samoglasnik, ampak tudi soglasnik.

U. Ta je pa že dvomna in kej sumljiva. Zmed imenovanih samoglasnikov ni nobeden zdaj to zdaj uno; kako da bi ravno *r* spreminjal svojo lastnijo, in bil zdaj samoglasnik zdaj soglasnik?

T. Pa ne le *r*, tudi *l* je imel nekdam to dvojno službo; v novi slovenšini je pa *l* samoglasniško veljavo zgubil in je le še soglasnik.

U. Oho, ta je pa bosa! *A*, *e*, *i*, *o*, *u* so menda, kar jezik gre, povsod in vedno le samoglasniki; kako da bi ravno *l* bil nekaj časa tudi samoglasnik, in poznej le soglasnik! Kaj se je pregrešil, da so ga odstavili?!

T. Ti tega ne umeš, ker si premalo zmožin za tako visoke učenosti!

U. In tako globoke umetnosti — kaj ne? Kako čem pač umeti, kar sem bral v naj mlajši slovnici slovenski, da *l* in *r* vikšamo na glasu, in sicer *l* v *al*, *el*, *il*, *ol* in *la*, *le*, *li*, *lo*, *r* pa v *ar*, *er*, *ir*, *or* in *ra*, *re*, *ri*, *ro* itd.?!

T. Pa vender *l* ostane *l*, *r* ostane *r*, naj se vikša ali dviga kakorkoli.

U. Ali bi ne mogli tako vikšati tudi družih soglasnikov? In ali bi se ne smelo po tem takem od vsih družih soglas-

nikov reči, da so tudi samoglasniki, ker se ravno tako glasi-
sijo, kakor *r* in *l* — post.: *b*, *m*, *n*, *p* itd?

T. I se vé da.

U. Odklej pa gospodari ta visoka in globoka učenost?
Ali se je tako zmiraj učilo?

T. V novoslovenšini je ta učenost deseto leto spolnila;
kar je od novega leta sim, je v enajstem.

U. Torej še toliko ni stara kot jest! Veš kaj, da me
nič ne mika ji verjeti, še manj pa se poprijeti tega nauka.

T. Kakor ti drago; ali pustiva za zdaj to reč. Povém
naj ti le, da tudi mene boli omenjena gospodarska spre-
memba v slovenskem pisanju. Raztergali so nas v tém in —
kdo vé, kdaj bomo vendar Slovenci složni v složni pisavi?!

VII.

U. Druge reči v prvem razstavku umém, le tega ne vem,
zakaj piše ondi: v hladnej zemlji; sej vendar sploh pravimo: v
hladni zemlji. Kako se razlaga ta oblika? Pa morebiti že
spet iz staroslovenskega?

T. V staroslovenskem so imeli trojno sklanjo: imensko,
zaimensko in skupno ali zloženo, in po teh so se pregibali
tudi prilogi.

U. In kdaj in v katerih sklonih se je pisalo *ej*.

T. V ženskem dajavnem in skazavnem enojnega števila
so imeli prilogi po imenski sklanji velikokrat *e* (*jat*), ki se časih
res glasi kakor *ej*, po zaimenski in zloženi pa so rabili *ej*, v
nekterih in pozneje tudi *oj*.

U. S katerim razločkom pa so rabili zdaj imensko zdaj
zaimensko sklanjo?

T. Imenska je bila večidel z nedoločnim, zaimenska pa
z določnim pomenom.

U. Tega razločka sedaj več nimamo.

T. Le v nekterih zadevah se to dá še razločiti, kakor ti
je znano iz slovnice.

U. Obliko *ej* smo pač popolnoma zgubili?

T. Ohranili smo jo še pri zaimenih, kjer se pogo-
stoma čuje *tej*, *njej*, *onej* mémo navadnega *ti*, *nji*,
oni itd.

U. Ali je pri prilogih tudi kje v navadi?

T. Po Koroškem in po nekterih družih slovenskih krajih

se neki res govori *ej*, po Štajarskem pa tudi *oj* v teh sklonih in v storiv. ženskega spola.

U. Kako imajo Hrovatje ali drugi Slovani?

T. Mnogi pišejo *ej*, Hrovatje pa sploh pisarijo le *oj*, in kar se mi celó ne zdi prav, da tudi za o z kimi soglasniki rabijo *oj*: *svojoj*, *vruéoj* itd.

U. Da ti jo po vsih ustih povém, zdi se mi *oj* ali *ej*, kakor bi dajavnemu in skazavnemu sklonu s tem coklje nati-kali namesti opank.

T. Ti jo pa še ugameš! Res mora človek pojemati, kadar bere, kar sem jest unkrat vidil v knjižici: z Marijoj svojoj zaročenoj ženoj.

U. Tudi jest sem unidan bral v eni pesmi: z močnoj rokoj; ali zdelo se mi je, kakor bi bil že na pomoč klical, ko sem bral: — *oj rokoj*!

T. Slovenci še ne marajo pisati *oj*, poprijemajo se pa nekteri pisave *ej*, kakor se vidi.

U. Večnina se ravna vendar po dosedanji navadi, in jaz mislim tudi pri poterjenj skorej splošnji, ne pa poterjenej skorej splošnej pisavi ostati.

T. Se bo vidilo. Ko bi res vzajemnost pospeševala, in zlasti, ko bi mógli razloček delati v določnem (*-ej*) in nedoločnem (*-i*) pomenu, in da bi se spreminjala pisava; tedaj bi se je ne branil. Dokler tega ni, mi je pa še vedno ljubši dose-danja pisava novoslovenska.

VIII.

U. Tega nikakor ne morem spreumeti, zakaj piše v dru-gem razstavku in sicer vedno: *vtisnolo*, *obrnoli*, *uganola* itd. Kako se to razlaga? Ali je pa že spet v staroslovenšini tako?

T. Res je v stari slovenšini v glagolih druge oblike bil poseben glasnik, ki so ga nekako skozi nos izrekovali in ga skaljen glasnik imenujejo.

U. Se vé, so ga kalili, kakor v kovačnici železo! Kako pa se je glasil?

T. Po nekterih kakor *o* ali *on*, po nekterih kakor *u* ali *uo* ali celo *uon* —

U. Po vsih pa, da nobeden ne vé prav, — kako!

T. Za to so jeli nekteri slovenski pisatelji glagole druge oblike pisati na — *nem*, — *nuti*, — *nul*, kakor jih pišejo

Serbi in Hrovatje in mnogi drugi Slovani; pa so kmali spet popustili to pisanje.

U. Zakaj so ga popustili? Bo že spet taka, kakor s samoglasnikom *l*?!

T. Ker so sprevidili, da se v sedanji slovenšini iz te oblike marsikaj obrazovati in razlagati ne da; post.: terpivno deležje *dvignjen*, *mahnjen* — se more le iz *dvigniti*, *mahniti* prav pojasniti, ne pa iz *dvignuti*, *mahnuti*.

U. Zakaj ne popustijo tudi Hrovatje in Serbje te pisave?

T. Ti imajo deležje *dvignut*, *mahnut*, dasiravno tudi *dvignjen*, *ganjen* itd., kar pa le iz slovensine razlagajo.

U. V sili, — ker si drugač pomagati ne znajo, pa iz slovenskega razlagajo! Ali se čuje kje na Slovenskem — *nuti*, — *nul*?

T. Le v glagolu *minuti*, — *nul*, ki se tu in tam vendar tudi *miniti*, *minil*, — *ila*, — *ilo* izrekuje, kar kaže, da se ne sme skozi in skozi unim prištevati.

U. Kako je to, da so nekteri — *niti*, — *nil* popustili ter jeli pisati — *noti*, — *nol*; sej se vendar to ne glasi lepše?

T. Res se ne glasi lepo. Veliko lepše in celó na tanko se skorej sploh na Slovenskem čuje *dvigniti*, *vernila*, — *ilo*, *mahnila* itd.

U. Torej naj se — *niti*, — *nil* tudi piše, kakor večidel govorimo in nam razlaga veléva; čemu se tedaj pačijo eni pišaje: *dvignol*, *mahnolo*, *vteknolo*, *obrnovši* itd.?

T. Kakor sem že povedal, ker se je staroslovenski glasilo nekako — *noti*, — *nol*; vendar, ko bi móгло biti, bi tudi jaz z drugimi Slovani pisal — *nuti*, — *nul* raji kakor pa — *noti*, — *nol*.

U. Ali pa — *nonti*, *nonl* — post.: *pogoltnonti*; dekla se je *obolznonla*; dete je *omolknonlo*!! — Ali se kje na Slovenskem tako govori?

T. V neki slovnici se bere takole: „Na Štajerskem je pogosto nedoločivna končnica — *noti* v navadi, ki je staroslovenščini najbližja in torej zasluđuje, da bi se je za glagole 2. oblike sploh poprijeli in: *minoti*, *ganoti*, *dvignoti* itd. pisali“.

U. Zasluđuje, pa ne zasluđu. Ako se tudi tu pa tam sliši, ali se bomo po nekterih ravnali mi vsi? ali hočemo to, kar je bolje in se lepše glasi, zamenjati za gerše in neprijetniše?

T. Pač res! In kar bi nam posebno vелеvati móglo, da se ogibajmo one pisave, je to, da sedaj Slovani nobeni, celó Poljaki ne, ki še vendar imajo enak glas, ne pišejo tako; da se mi Slovenci po tem takem le še bolj odmikamo od njih, in da ravno tisti, kateri bi po svojem besedovanji Slovane v pisanji radi približali, nas s tem le še bolj begajo!

IX.

U. Eni pišejo v malariji, kakor je tukaj, eni pa v malarii, tovaršii itd.; ktero je pravo?

T. Pravo je menda oboje.

U. Ktero je pa bolje? Ali so tako zmiraj pisali?

T. Pisali so v slovenskem že tudi v imenovavnem eni — *ia*: Azia, Maria, ladia, podertia, eni pa — *ija*: Azija, Marija, ladija, prekucija itd.

U. Sedaj se vendar malokdaj bere: Maria, ladia, hudobia itd.; večidel so se poprijeli pisave — *ija*: Marija, ladija; zakaj neki?

T. Ker se po mnogih krajih tako govori, in ker slovensina ne zeva rada; glasnike lepo živo veže ali strinja, kakor jih je tudi nekđaj vezala.

U. Kteri pišejo v imenovavnem Maria, ladia, tisti že smejo potlej rabiti Marie, Marii, ladii; kako pa tisti, kateri imajo Marija, ladija, morejo pisati v dajavnem ali skazavnem Marii, v ladii, — tega ne vém.

T. Nagibi so menda tile: a) ker je *i* že sam na sebi ozek in mehak glasnik, in ni treba, da bi ga še *j* stiskal in mečil; b) ker se je nekđaj tudi stapljal in nekako zgubljal *j* med dvema *i*; c) in zlasti, kadar se več *i* zaporedoma snide, tiste pike kakor igle v oči bódejo in z drugimi znamnji, kakoršnih se nam nad pismeni ne manjka, pismo kazijo, post.: pri Litiji, na liliji itd.

U. Saj sem že čul neki o Slovanih, kateri imajo tudi našo pisavo, pa skorej vsaki glas in naglas posebej poznamvajo, da je njih pisanje kakor bi bilo z mušjekom potreseno!

T. Zlasti v imenih, ktere imajo dolg ali zategnjen *i*: Marija, hudobija, — se *j* ne more pogrešiti. Nekteri so celó mislili, da bi tuje imena brez *j*, domače pa z *j* pisarili: Maria, podertija, Azia, ladija itd.

U. Kako ravnajo drugi Slovani?

T. Severni pišejo navadno brez *j*, južni pa z *j*.

U. Mi smo tedaj z južnimi potegnili, kakor se sploh bolj vjemamo; ali bi ne bilo prav, da bi tudi v tem z njimi potegnili, ter pisali kakor oni — *iji*: Mariji, ladiji, tovaršiji itd.?

T. Dasiravno iz omenjenih vzrokov sam rad pišem Marii, poderti i, vendar mi vselej nekaj manjka in zdi se mi, kakor bi pravega sklepa, prave žive zveze ne bilo v tej pisavi. Zlasti v prilogih na — *in* vselej nekaj pogrešam, kadar pišem Marii n, sodni i n.

U. Ali se ne obrazujejo ti prilogi iz rodivnega sklona?

T. To je da.

U. Zdaj sem te pa vjel. Rodiv. ima Marije, sodnije iz imenov. Marija, sodnija. V lastivnem ali svojivnem prilogu stopi — *in* na mesto — *e*, torej Marijin, sodnijin. Zakaj bi po tem takem ne pisali tudi v daj. in skaz.: Mariji, pri sodniji?

T. Zakaj ne. Pravo je menda oboje, sem že pred rekel, ker vsaktera pisava ima svoje pravice; torej svobodno.

X.

U. Čudno je to, da Slovenec sam sebe tako različno imenuje: *jaz*, *jez* in, kakor se skorej sploh čuje, *jest*; — pa se vendar v pisanji ogibajo poslednje oblike, dasiravno je med nami naj bolj v navadi.

T. To je bilo že tudi meni v mislih; zakaj bi ne pisali *jest*, kakor vsaj večidel govorimo.

U. Kako je bilo nekdanj in kako je pri družih Slovanih sedaj?

T. Nekdanj je bilo *az* ali po izreki in navadni pisavi *jaz*; drugi Slovani pa imajo večidel samo *ja*.

U. Morebiti tisti *ja* (da), ki se v slovenskem tolikrat sliši, ni vselej nemški *ja*, ampak slovanski *ja* (ego).

T. Časih se vsaj da razlagati tako.

U. Čemu neki pišejo nekteri *jez*, kar pomeni grajo ali ograjo pri vodi, in se skorej nikjer na tanko ne čuje, namesti *jest*?

T. In nobeni Slovani ne pišejo, — torej ga pustimo tudi mi! Tisto velja od *jes* ali celo *jast*, kar so nekteri hotli vsiliti, kakor bi ne imeli že dosti teh razlik!

U. Ali *jest* nekdanj, v staroslovensini, ni bilo v navadi?

T. Bilo je bilo, toda kar je nam sedaj *je* (est), tretja

enaj. oseba pomožnega glagola v sedanjem času, in je pri toliko Slovanih še danes v tem pomenu.

U. Ali se *jest* ne da skazati, ker se tako sploh govori?

T. Mislim, da prav dobro.

U. Kako naj torej pišemo?

T. Ako se ne moremo kar slovanskega *ja* poprijeti, rabimo sedaj *jaz*, sedaj *jest*, da bode pisava naša različna, vzajemna in domača.

XI.

U. Vselej me uho zabolí, kadar slišim *starša*, *mlajša* ali *hči*, *boljša* *riba*, *lepša* *hiša*; ali ni bolje pisati, kakor govorimo: *starši*, *mlajši* *hči*, *boljši* *riba* itd.?

T. Po tem bi mógel ti pisati in govoriti tudi *bolji*, ne pa *bolje*.

U. Ali *bolji*, *-a*, *-e* se ne glasi tako zoperno, kakor *boljši*, *ša*, *še*, in zlasti prirečuje se podá na — *e*: *bolje*, *topleje*, *više*, *lepše* itd.

T. Kje je pa *doslednost*? Kakor v unem ločiš *spol*, tako ga loči tudi v tem.

U. Torej zavoljo *doslednosti* sklanjajo nekteri *prilog* v drugi in tretji stopnji po *spolu*? O ljuba *doslednost*, kako si ti *pusta*!

T. Pa si *dobra* in *učencem* prav *koristna*, prav *prijetna*. Ako se *učencu* *pové*, da se *prilog* v drugi in tretji stopnji *pregiba* po vsih *sklonih* in *spolih* kakor v *pervi*, — kako lahko in *koristno* mu je to *pravilo*!

U. Kje se pa čuje ta *oblika*? Kar *jest* vem, se *sploh* le *lepši* rabi v *ženskem* *spolu* enaj. *štev*.

T. V *sredi* *Slovenije* se res ne sliši v *navadnem* *govorjenji*, in tudi na *zahodnji* strani le *redko*; čuje se pa, kakor *veljavni* *pismarji* *spričujejo*, na *vzhodnji*, ob *meji* *hrovaški* in *ogerski* in *precej* *sploh* po *štajerskem*.

U. *Granica* nam torej *veléva* pisati tako? Kako *ravnajo* v tem bližnji naši *bratje* *Hrovatje*?

T. *Navadno* *obliko* imajo, kolikor *vém*, v *sodnji* stopnji na — *iji* ali *ji*, — *ija*, — *ije*: *bogatiji*, *mladji*, *jačji* in *jači*, *a*, *e*; tudi na — *ši*, — *ša*, — *še* jim ni celo *neznana*. *Spol* pa *dosledno* *znamvajo* v *sodnji* in *presežni* stopnji.

U. Kako so pisali nekdanji *Sloveni*? Kako se bere v *stari* *slovenšini*?

T. Onda so imeli *a*) m. sp. — *iji* ali — *ii*, ž. — *'ši*, in sr. — *je* ali — *jeje*, in *b*) m. — *eji*, ž. — *ejši*, sr. — *eje*: bolji, boljši in bolje nam. boljeje; jasneji, jasnejši in jasneje.

U. Tedaj vendar niso imeli — *ši*, — *ša*, — *še* in zlasti — *ša* v ženskem spolu ne.

T. Res ga v starjih pismih ni; pozneje se že tudi dobi. Tako so oboje pisati jeli v XVI. veku (— *ši*, — *ša*, — *še*); toda že takrat je bilo nenavadno, kar nam spričuje prvi slovenski slovníčar Bohorič l. 1584. str. 43. (Movent quidam comparativos et superlativos in nominativo, sed in usitate.)

U. In — „in usitate“ veljá še sedaj.

T. In bode veljalo, vsaj v ljudskem govoru. Taka je pri mnogih družih Slovanih; taka je v nekdanjih slavnihi jezikihi, kteri, dasiravno popolnoma olikani in doveršeni, tega razločka ne delajo; post.: gerski, latinski, da o nemškem kar molčim, in drugi.

U. Ali to je ravno lepota in bogatija slovenskega jezika; on prekosi vse, nekdanje in sedanje!

XII.

U. Enaka je menda z oblikami: ima velika posestva; cvetoča svoja lica; vèžena vrata, nam. ima velike posestva, cvetoče svoje lica; vežne vrata itd?

T. Res so jeli eni tako pisati iz enacih vzrokov.

U. Torej niso vseskozi tako pisarili?

T. V starih slovenskih spisih je bilo večidel; vendar se najdejo zgledje v staroslovensšini z žensko obliko (*e—a*). Ravno tako v XVI. stoletji. Pozneje je ta vladala sploh v pisanji, in una čisto zginila. Sedanji čas so pa to nekteri spet oponovili.

U. Ali je tudi kje v n a v a d i sedanji čas?

T. Pravijo, da na meji, med štajerskimi, našimi dolenskimi in celó nekterimi notranjskimi Slovenci.

U. Torej hodimo spet po robu, ravnajmo se po granici. To se mi ne zdí prav. Po s r e d i, po s e r c u bi se imeli ravnati. — Razun tega se ne glasi lepo: sladka vina, lepa, pisana jabelka, polna usta, široka vrata; veliko prijetniše mi zveni: lepe jabelka, sladke vina itd.

T. Res je to, in posebno, kadar je več prilogov skupej in deležij: tvoja velika in krasna dela so se hvalila; vaša

široka vrata so bila na stežaj odperta. Bolj lepó se glási v tej zadevi ženska oblika, kakor jo ima сосед naš laški: belle poma, lepe jabelka; le mie ginocchia, moje kolena itd.

U. Raji bi se že poprijel sklanjave sodnjega priloga po spolu, kakor pa stavnega v množnem številu.

T. 1) Res *a)* prilog ostane prilog tudi v drugi stopnji; *b)* res se govori enako po raznih krajih (hrovaški, štajerski in ogerski meji); *c)* res se vjema nekako s staroslovenskim in z drugimi slovanskimi jeziki; *d)* res je oblika ta pravilna in vsim umevna; pa je 2) tudi res, da je sklanja ta *a)* prisiljena; *b)* le v nekterih krajih navadna; *c)* se le na pol vjema s staroslovenšino in z drugimi slovanskimi narečji; *d)* ni bila še v pisavi nikdar povsotna; *e)* je neprijetna in časih smešna; *f)* nasprotna slavnim in olikanim jezikom itd.

U. Kaj mi torej ti svetuješ? Kaj veliš zastran tega in unega?

T. Zastran sklanjanja stavnega in sodnjega priloga po spolu je na obeh straneh razlogov dokaj. Pa — naj se reče karkoli, sklanjava po spolu je zoper lepoglasje in ostane nenavadna, kakor je že Bohorič povedal in sta za njim poterdila Kopitar in Metelko.

XIII.

U. Različno, jako različno pišejo imena na — *ski* in na — *stvo*, in treba mi je poduka posebno v tej reči; tu se bere francozki, nizko, tam francoski, nisko; tukaj angleško, moško, teško, društvo, tamkaj angleško, moško, teško, društvo; sedaj se najde češko, sedaj česko, in tu je sleskej, drugej morebiti slezkej. — Ktero je pravo?

T. Razno se stapljajo in strinjajo soglasniki pri sestavi v besedah na — *ski* in na — *stvo*. Tu je treba na tanko razločiti, kdaj je res sestava in strimba, kdaj pa se mehki soglasnik terdo izrekuje le zavoljo naslednjih ostrih in terdih. Tako si kej napčno štel med tiste na — *ski* tudi nizki in težki.

U. Pa sem že dostikrat bral zdaj nizko, teško, zdaj nisko, teško.

T. V moškem spolu se glási nizek, težek ali težak, kaj ne? V ženskem itd. se umakne pregibljiivi glasnik obrazilu ali sklonilu; *z* in *š*, ki sta v deblu, ostaneta ter se le zavoljo naslednjega *k* oestro izgovarjata, pisati pa se morata brez spremembe.

U. Prav, da vem, da je vselej pisati nizki, težka, -o; kaj pa velja od unih na — *ski* in — *stvo*?

T. Pri teh je pomniti, da je obrazilo vselej — *ski* in — *stvo*, in ne samo — *ki* in — *tvo*, in potlej si marsikaj lože pojasnimo. — Vendar povej mi sam, kaj veleva o tem slovnica?

U. Slovnica, po kateri so nas doslej slovenšine učili, pravi: „Pri zlaganji ali izobraževanji prilogov na *ski* in samostavnih imen na *stvo* se pismena *z*, *s*, *c*, *š*, *č*, *g*, *h*, *k*, *t*, *st* s *s^{om}* končnice vred v *š* spreminjajo. Pisme *d* se pri tem večidel izpahne ali v *j* spreminja“.

T. Naj novejši ima pa tole pravilo: „Pred obrazilom *ski* in *stvo* prehajajo: *c*, *č*, *g*, *h*, *k*, *st*, *t* in *š* s *s^{om}* vred v *š*, *z* pa v *s*“. Poskusiva to v izgledih. Imenuj mi za vsako naštetih pismen kako besedo!

U. Viteški iz vitezski, nebeški iz nebeski, nemeški nam. nemeški iz nemecski, moški iz moški, kovaški iz kovački, terški iz terški, laški iz laški, človeški iz človeški, hrovaški iz hrovaški, meški iz mestski; gosposki iz gosposki, grajski iz grajski.

T. Pristaviti se sme unim tudi *š*: mejaški, tovarški iz mejaški, tovarški. Ravno to pravilo velja za imena na — *stvo*: viteštvo, društvo iz drug- ali druž-stvo, sovraštvo, človeštvo, tovarštvo itd.

U. Po tem takem je pravilo lahko. Kako je pa z *d*?

T. Pisme *d* se časih izpahne, časih v *j* in katerikrat z naslednjim *s* v *š* spremeni: gosposki in gospojski; grajski in graški, nograški iz nogradski; ljudski, (ljuski in ljuški) itd. Ravno tako se izpahne sim ter tje *c* ali *cc*: dolensko, slovensko, pevski iz pevec itd.

U. Zakaj pa se izpahne *d* ali *c*, *cc* in morebiti še kateri drugi?

T. Zato, ker se snide z ojstrim ali terdim *s*; ker je obrazilo — *ski* in — *stvo*, zadeneta vselej dva soglasnika skupej, se ali skleneta ali pa udarita, in kateri mora bežati?

U. Kteri je mehkeji ali slabši.

T. Torej zgine *d* ali *z* in časih tudi *s*; tako pisemo potlej gosposki nam. gosposki, francoski nam. francozski, sleski nam. slezski, in ruski nam. russki ali ruški.

U. Ktero je tedaj bolje: Češko ali Česko?

T. Oboje je prav. Češko, iz čehsko, po naši slovnici;

toda, ker a) pravimo rusko, prusko nam. ruško; ker b) se česko skorej lože in lepše glasi, in c) ker Čehi sami pravijo Česko, smemo tudi mi rabiti to in uno. Ali ker se Čehinja po česki imenuje Češka, lahko pomota nastane, in zato pišem sploh raji česki, a, o.

U. Zakaj pa vendar nekteri raji pišejo francozki, angleški, možki, društvo itd?

T. Imajo v tej reči dvojno vodilo za svojo pisavo: a) Piši po izpeljavi ali razlagi, in b) po izreki ali izgovarjanji. Imenitnisi jim je izpeljava; torej učijo, da mora deblo ali snova ostati brez spreminja, in da se po deblu imajo spreminjati pritikline. Ker so *z*, *š*, *g* mehki soglasniki, pišejo raji tudi v sestavah *z* in *š*: francozki, angleški, terški, juški iz jugski. Celó lastne imena so iz tega vzroka prestvarili nekteri; p. Kosezki nam. Koseski.

U. Take bi pač smel po perstih, ki celo lastnih, osebnih imen in primkov ne pustijo zmirej!

T. Res pravijo eni, da je boljše pisati francozki, možki, da se koj pozna deblo in loči rastlika ali pritiklina od njega; ali tudi po tej pisavi se ne deblo ne rastlika ne more vsegdar spoznati, ker se spreminja oboje: juški, terški iz terg-ski itd.

U. Očital je že nekdo, da bi po unem pravilu mógli potlej tudi pisati povečka, skupsti itd., ako se ravnamo po izreki.

T. Očital, toda brez premislika. Kakor se ne sme pisati nisko, težko, tako tudi ne povečka, ampak povedka iz povedati. Skubem ima v nedoločivnem naklonu sicer skubsti nam. skubti, ker se *s* vdeva zavolj lepoglasja, vendar se ne spreminja.

U. Sploh se vidi, da je težko vstanoviti obče in gotovo pravilo v tej zadevi.

T. Res je velika nedoslednost tu in tam, ker ravno tisti, ki učijo, da se deblo ne sme spreminjati v francozki, možki, pravijo, da se sme pisati gristi, molsti ali mlesti, lesti, vesti iz griz —, molz —, lez —, vez —.

U. Morebiti se vtika tudi tukaj *s* vmes in se sklepa ali drugač spreminja, kakor v vesti, krasti, plesti nam. vedti, kradti, pletti itd?

T. Iz enakega namena so svetovali že nekteri, naj se piše kakor je sestavljeno, brez spremembe, brez stopljenja t. j.

francozski, moški, hrovatski, bratski, gospodski itd., kakor se najde v českem in serbskem jeziku, kjer (v serbskem) se pa časih celó preveč po izreki ravnajo iz preljubezni do lepoglasja.

U. Ali se v tem Hrovatje veliko razločijo od nas?

T. Hrovatje po bratski in muški ravnajo, *c* in *k* v č spreminjajo ter imajo junački, junačstvo, duhovništvo itd. Namesti slovenske oblike nemški pravijo njemački; enako mi mertvaško iz hrov. mertvac nam. mertvačko. Kmetški se sliši vendar prav pogosto kmečki, *a, o* nam. kmeški, *a, o*.

U. Pravijo tudi sim ter tje kmetovsko nam. kmečko.

T. Dobro. Tako se lepo dá reči rusovsko, francozovsko nam. rusko, francosko; anglikansko, Anglija nam. Angleško. — Sploh je svetovati v tujih imenih, kolikor se dá, po latinskih oblikah se ravnati, ker se bolje vjemajo s slovenskimi kakor nemške.

U. Pervo slovnično pravilo mi jako dopade, ker je lahko, določno in dosledno.

T. Doslednost vsaj veleva, da tisti, kateri piše francozki, možki, društvo, piše tudi angležki, južki, vitežstvo, možstvo, slesko iz Slezija, — in nasprot, kdor piše francosko, možko, društvo, mora pisati tudi angleško, slesko, možstvo, terški itd. In ta poslednja pisava se tudi meni zdi dobra in prava.

XIV.

T. „Enaka je tudi s predlogom *s*, ki se spreminja v slovenščini pred samoglasniki in pred mehкими soglasniki v *z*, pred *nj* pa celo v *š*, n. pr. s križa — z gore — ž njive; s trakom — z oljem — ž njim“.

U. Ali se je vedno tako spreminjal?

T. V stari slovenščini je bilo le *s* na koncu s terdim polglasnikom (*jer*); pa tudi drugod, v sedanjih slovanskih jezikih se ne spreminja tako zelo, kjer imajo ali *s* z lastnim znamenjem ali pa *s*, *sa*, *so* itd.

U. Kako je bilo v novi slovenščini?

T. Do poslednjih časov niso bili kej dosledni v tem, ker terdim in mehkih soglasnikov niso na tanko ločili; pisali so časih ravno narobe.

U. Še sedaj se mi zdi neprimerno pisati samo *z* ali *s* posebej kakor besedico!

T. Čutili so to že nekdanj, torej so pisarili nekteri skri-

zem — zbratom, s'križem — z'bratom, s' križem — z' bratom, in nedavno so se vendar zedinili v tem, da znamenje ' opuščajo.

U. Saj je prav, ker ni lepo in mudri v pisanji.

T. Ker za nekdanji polglasnik nimajo nobenega znamnja, si prav pomagati ne morejo. Vendar rabijo sedaj z in s pravilno, in sicer s le pred terdimi soglasniki.

U. Ti so: c, č, f, h, k, p, s, š in t.

T. Prav. Kadar se začne naslednja beseda s katerim teh soglasnikov, rabi vselej s, sicer pa z.

U. To je lahko. Kako pa je zastran z in š? Ali se mora z vselej spreminjati pred nj v š?

T. Res sega i ali j časih celo čez svojega bližnjega sosedo (l ali n) nazaj ter spreminja sikavce v šumevce; p. poslati — pošljem; misliti — pomišljevati; voziti — vožnja; prositi — prošnja. Po tem so jeli nekteri pisati, kakor se sim ter tje čuje tudi v govorjenji: š njim, š njive, iš njega.

U. Celo brezš ali prež njega in češ njo sem že tu in tam vidil. Kake misli si ti v tej reči?

T. Tistih znamenj nad pismeni sploh nimam rad; torej je moja misel ta, da se v pisanji opusti tisto znamvanje ter bravcu prepusti izreka. Kjer se govori čez njo, ž njim, brez njega, naj se govori, sicer pa čisto piše, kakor pišejo drugi Slovani: z njim, z njo, brez njega, čez njivo itd.

XV.

U. S tem se vjema nekako predlog k; časih berem namesti njega h.

T. Tega tudi nekdanj ni bilo. Pisali so le k s terdim polglasnikom (jer) na koncu; pozneje je jer odpadel, in ker se je nekterim k pred terdimi soglasniki, zlasti pred k ali h preterd zdel, so ga spremenili v h.

U. Bral sem, da gorenski ali sploh zahodnji Slovenci k spreminjajo v h pred g, k, c, č in š: h gori, h koncu, h cesti, h čelu, h ženi. Ali gre to posnemati?

T. Še zdaj Slovenec sploh ne dela tega razločka, nekdanj ga tudi ni delal, in pri družih Slovanih (k, ka) ga tudi ni. O tem sem ravno tiste misli, ktere sem o z in š: Naj se prepusti izreki po raznih krajih ter piše vsegdar k: k bratu, k sestri, k cesti itd.

U. Pisati čem tedaj le z njim, brez nje, čez njivo, in k čelu, k hribu, k gori itd. —

XVI.

U. „Vaščani, piščet, belišči, košček, voščeni-
ca, itd.“ se bere v najni knjigi; zakaj se midva ne pomen-
kujeva tako in zakaj najni pomenki niso pisani s *šč*?

T. Kakor marsikaj družega je tudi pisme *šč* v slovenski
pisavi v kratkem nekoliko tiste veljave spet dobilo, ktere je
nekdaj veliko več imelo.

U. Tedaj se je v staroslovenščini *šč* pisalo?

T. Pisalo se je, ali imelo je večidel lastno znamnje v
stari abecedi.

U. Ali se je tudi tako izgovarjalo, kakor se zdaj izrekuje?

T. Po nekterih se je glasilo *št*, po družih *šč*, in spet
po družih *šč*.

U. Kako pišejo Hrovatje, Serbi ali drugi Slovani?

T. Tisti, kteri imajo staro azbuko, imajo posebno znamnje;
in eni pišejo *št* eni pa *šč*: pušten, odpuščenje, igralište, dvo-
rište . . .

U. Kako so ravnali pisatelji v novoslovenščini?

T. V XVI. stoletji se najde večkrat, vendar sim ter tje
samo *šč*: isčem, kersčanski ali karsčanski nauk, gosposčina,
odpuščenje itd.; poznej so pisali skorej sploh le *š*, v novejših
časih pa se poprijemajo mnogi spet pisave *šč*.

U. Ali se pa tudi govori kod po Slovenskem?

T. Po vzhodnjih ali jutranjih, tudi po notranjih krajih
Slovenstva se čuje precej na tanko, po zahodnih izgovarjajo
š, vendar nekoliko bolj ostro in terdo memo navadnega. V sredi
Slovenije se pač ne čuje v navadnem govoru.

U. Zakaj se ga midva ogibava v pomenkih o slovenskem
pisanji, ker ga rabijo sedanji čas tako glasoviti pisavci?

T. a) Ker mi žali uho (bodi si *šč* ali *št*); b) žali oko,
in c) moti ter zaderžuje roko v pisanji, — tiste kljuge ali ro-
govile molijo navkviško ter bôdejo v oči, in zlasti nektere be-
sede so po tej pisavi vse ščetinaste; d) večina Slovencev
vendar ne izrekuje prav *šč*, in e) mnogim, premnogim bi se
morebiti celo smešno zdelo, ko bi očitno jel govoriti tako. V
nekterih besedah še meni zveni prav priskutno in neprijetno
p. kersčanska vera; voščim, voščilo — kakor bi bilo
iz voska, kar se vošči komu za god, — ali pa koščate
drevesa, kakor da bi bile iz kosti!

U. Od kod je vendar beseda vošiti, vošilo, da pišejo
eni voščiti, voščilo?

T. Besedo vošiti razlagajo eni *a*) iz nemškega *wünschen*, eni pa *b*) iz nekdanjega *veštati* ali *veščati* (*loqui, praedicare, consilium dare*) skorej tako, kakor iz *vedem* — *vodim*, *vezem* — *vozim* itd.; toda iz tega imamo mi menda večati, dasi v nekoliko drugačnem pomenu. — Bere se v prav veljavni knjigi, da je *všeč* nam. *voščē* (*optatus*) iz vošiti; vendar še ni nikomur na misel prišlo pisati *vščēē* nam. *všeč*, kar bi se iz doslednosti móгло iz *voščēti*.

U. Kako se pa beseda *košat* razlaga? Da se ne sme pisati *koščato* drevo, se tudi meni dozdeva.

T. Beseda *košat* se razlaga iz *kosa* (*capilli, Zopf*, tudi rus. in serb.); od tod *kôsem* (*Bund z. B. Flachs*) *prediva*, *kosat*, *kosast*, *košat* (nam. *kosjat, ästig, ausgedehnt*), *kosmat* (*hirsutus*) itd.

U. Torej pa le pravilno ne rabijo *šč!*

T. In dostikrat se napak pisari, kjer bi se ne smelo.

U. Kdaj, v katerih besedah se ima prav za prav pisati?

T. To določiti je težko. V mnogih smo ga čisto zgubili, kjer je nekdanj bilo; v nekterih se je v *š*, v nekterih v *č* spreverglo itd.

U. Ali se ne da terdno pravilo postaviti, po katerem naj se piše?

T. *Šč* nastane iz terdih soglasnikov: *sk, st, sc, sc, ck, gt, ht, kt, zc* itd. p. *iščem* — *iskati*, *puščati* — *pustiti*; *kosček* — *košček*; *pišče* — *picek*; *nihče* — *nišče*; *ščit* in *škit*; *plašč* — *plahta*; *družčina* — *drugsk* — *družsk-ina*; *meščan* — *mest* — *mešk-jan* itd.

U. Ali imava še kaj vzrokov, da ne piševa v svojih pomenkih *šč*?

T. Nekaj sem jih že povedal; imam jih še nekaj, in sicer: *f*) ker nimamo sedaj lastnega znamenja za ta glas. Nekdanj so ga imeli; toda eni so ga razvezali pisaje *št*, eni *šč* ali celo *šč*. Uno je meni bolj *všeč*, pa je v slovenšini manj navadno. — *g*) Kakor na zahodnji strani izgovarjajo v teh zadevah le *ojstri š*, tako se mi zdi, da tudi na vzhodnji ne izrekujejo prav na tanko *šč*, ampak *šč*. Da je to verjetno, posnamem tudi iz tega, ker so naši nekdanji pisatelji rabili *šč* nam. *šč*: *kercščanski, iščem* itd.; in to meni tem bolj dopade, ker zgine vsaj ena *rogovila* ali *kljuka* po našem pravopisu, da ni treba dveh (‘‘) zaporedoma. *h*) V znanstvenih spisih in knjigah za visoke

šole, za učene ljudi, za tako zvane jezikoslovce naj bi že bilo, da se razlaga ali izpeljava sim ter tje lože razvidi; za ljudstvo, za priproste brave se mi celó nepotrebno zdí. Tega pa nikakor ne razumem, da se celo naši časnikarji poprijemajo tega pisanja, oni, ki vendar v naglici, kar se da, kratijo in kračijo lepi jezik slovenski!...

U. Kteri svet mi daš na vse to, — kdaj čem pisati *šč*?

T. Moja misel je ta: ali *a*) napravimo lastno znamenje, lastno písmo za ta glas, ali *b*) ostanimo pri navadnem *š*, ali pa *c*) pišimo, kakor so poskušali v XVI. veku, *sch*, ker je vsaj nekoliko manj osorno in ne kazi tolikanj pisma, ne žali ne očesa ne ušesa.

U. Popolnoma se blezo vendar ne moremo ogniti *šč*, post.: košček, ubošček, ščapin, Leščan, Novomeščan itd.

T. V besedi košček je nepotrebna ta pisava (*šč*), in bolje je pisati *kosček* iz *kosec*; ubošček iz *ubošec*, in *š* se le zavoljo naslednjega *č* ostro izrekuje; namesti *ščapin* sem jaz slišal le *capin* iz *capa*; iz *Lesce* se prav lepo da razlagati in pisati *Lesčan*; tako tudi *Novomeščan* itd. Moj svet je torej, da se piše, kadar je treba, *sch* nam. *sch*.

U. Dejva poslej pisati tako, serčnost veljá!

XVII.

U. Velikrat sem že mislil, ker eni pišejo *zdaj*, *zdej*, eni pa *sedaj*, *sedej*, — ktero je bolje.

T. Pišejo tudi *sadaj* in *sada*.

U. To je bolj po hrovaško menda; ali od kod razlika v pisavi *sedaj* in *zdaj*?

T. Obrazilo *daj* (stsl. *gda* kaže na „god“ čas) lika prirečja, ktere znamenjajo čas: *kdaj*, *ondaj*, *sedaj* ali *zdaj*, *tedaj*, *nekdaj* in *nikdaj* ali *nikdar*, *zgodaj*. *Se* — je iz nekdanjega zaimka *s'*, *si*, *se* (*hic*, *haec*, *hoc*; *se* *ecce*; *s'de* *hic*, *minus bene zde* et *zdě*), v moškem spolu z mehkim polglasnikom (*jerek*), ki se večidel namestuje z *e*, torej naj raji pišem *sedaj*; ker se pa *jerek* tudi izpusča in *s* pred mehкими soglasniki spreminja v *z*, pišejo mnogi *zdaj*, kakor *zvečer* nam. *svečer* itd.

U. Ali bi se ne smelo pisati *sídaj*, ker se *jerek* namestuje tu in tam z *i*, kakor si že unkrat omenil?

T. Tudi *sídanji* sem bral neki, pa se ne spomnim več, kje je bilo. Drugi jugoslovanski bratje govorijo in pisarijo *sad*,

sada in sadaj, kakor tudi tad, tada, kada itd. Da se z njimi vjemajo, in ker se sim ter tje namesti mehkega poglasnika, najde celo *a*, pisarijo nekteri Slovenci sadaj, kadaj (kedaj, kdaj), tadaj (tedaj).

U. Kaj je misliti zastran *-daj* in *-dej*?

T. Močne oblike so polagoma oslabele, tako tudi obrazila (*daj, dej, de, di*), dasiravno se nekatere slabejših v prav starih pismih najdejo. Pomenijo te obrazila ali čas ali kraj in mesto, kje se kaj godi, kje je to ali uno. Sklepajo se z zaimki *k, s, t, on*, in s števnikom *ves*: kedaj (kadaj), kdaj; tedaj, tedej; nekđaj, nekdej; zdaj, zdej, zdé; kdáj, kdej; ondi, ondukej; tudi, otudi; vsakđaj; drugđi nam. drugé, drugej ali drugje; kje iz nekdanjega kde, kakor tukej, tukje; tamkej, tamkje; nikje, nikjer, — ktere sploh znanijo kraj ali mesto, z obrazilom ali nastavkom *-je* nam. stsl. *-de*.

U. Da ti po pravici povem, da se mi sada in sadaj zdi preveč po hrovaško, zdej in sedej pa preveč po kranjsko-slovensko.

T. Torej tudi jaz naj raji pišem sedaj ali pa zdaj.

XVIII.

U. Tukaj se bere sicer, drugod pa tudi scer, — katero je pravo?

T. Mislim, da je pisava sicer bolja, ker je iz nekdanjega sice, z dostavljenim *r*.

U. Kaj pa je sice pomenilo nekđaj?

T. Sice, tudi siko (sic), sic sik, sicev sikov (talís). Metelko pravi, da je sicer narečje in vez (adv. in conj.) iz ostarelega sice, ter pomeni quidem, zvar: dal bi mu sicer, pa se bojim; v začetku ali s konca alioquin, sonst, widrigens: plačaj, sicer bo druga; in Murko ima tudi prilog siceren, -rna, -rno, sonstig, iz česar se vidi, da je sim ter tje v navadi.

U. Rabi se prav lahko in prav dostikrat, in ljubo mi je, da vem sedaj, da je iz sice, pravilno torej sicer, in po tem se hočem ravnati tudi jest.

XIX.

U. Zakaj je tukaj brati „na selu po leti?“ Oboje — selo in leto — je srednjega spola in v ravno tistem sklonu.

Tako se bere malo poznej „na belišč^ě in belišču, v naročj^ě in naročju.“ itd.

T. Nekdaj je bil v tem razloček pri moških in srednjih imenih v dajavnem in skazavnem. V novoslovensč^ěni se redko najde v skaz. -*ej* ali -*ě*: v blagej ali blazej, okej, duhej; celo morjej, sercej; svetě. Večidel je v daj. dosledno -*u*, v skazavnem pa -*u* in -*i*. Vendar poglejva v slovnico, kaj veleva ona?

U. V naj novejši, ki si mi jo nasvetoval, bere se o tem tole: „Na mesto staroslovenske mestnikove končnice *ě* (za ozkimi soglasniki *i*) stopila je v novoslovenski pisavi dajavnikova oblika, tako da se nam mestnik sploh ne loči od dajavnika; samo za ozkimi soglasniki se bere v nekterih spisih staroslovenski *i*, ki med ljudstvom še dan danes živi“ — in str. 34. — „kar je posebno za čerko *j* (vsaj pri srednjih samostavnih) in za topljenci posneme vredno, ker se popolnoma vjema z ljudskim govorom“.

T. Nekdanje oblike *ej* ali *ě* v skazav.: v blagej, v grade, v mrace itd., dasiravno je sim ter tje po Koroškem in Kranjskem slišati in tu in tam pri poprejšnjih pisateljnih brati, se menda poprijemali ne bodo; želeli bi pač bilo, da bi v daj. vselej pisal se — *u*.

U. Zakaj neki?

T. Za to, da se moški in srednji spol po obliki že na tanko loči memo ženskega, in nekako daj. sklon od skaz.

U. Ali delajo drugi Slovani, p. Hrvatje, Serbje tudi ta razloček za ozkimi soglasniki (*š*, *s*, *č* in *j*)?

T. Tem je vse eno, v daj. in skaz., za širocimi in ozkimi soglasniki pišejo vselej -*u*: v selu, na polju.

U. Zakaj jih mi ne posnemamo in zakaj ne pišemo tudi mi v skaz. vselej -*u*?

T. Ker se omenjena pisava vjema *a*) nekoliko s staroslovensč^ěino, *b*) z ljudskim govorom, in *c*) ker se za ozkimi soglasniki, zlasti v srednjih imenih in za *j* že celo, dobro podá.

U. Zakaj piše tu „po leti“ za širokim in terdim soglasnikom *t* vendar le *i* ne pa *u*?

T. Zdi se mi, da je kakor prirečje ali prislovje (adv.), kar nekteri tudi skupej pišejo, p.: časi, včasi, počasi; verhi, poverhi; poleti, podnevi, pogodi, pa tudi po dnevu, po godu itd.

U. Torej sem tolikrat že bral na potu in na poti.

T. Pot je pa različnega spola ter se po tem različno lahko piše; v enoj. je mošk. in žensk. sp., torej — na potu in na poti; — v množ. celo srednj., torej: dobri potje, slabe poti, gerde (a) pota.

U. Morebiti velja za uno spreminjavo, v skaz. i nam. u, tisto pravilo, po katerem se za ozkimi soglasniki *om* in *ov* spreminja v *em* in *ev*?

T. Po soglasnikih *š*, *s*, *č* pišejo vendar sploh raji *u*: pri možu, v košu, na kovaču, da se bolje vjemajo z jugoslovanskimi pisatelji.

U. Ali smem torej svobodno spreminjati ali ne?

T. V daj. naj se piše pravilno *u*, v skaz. svobodno; za *j* zlasti v srednjem spolu mi je vendar *i* kej všeč: v naročji, na cvetji, po petji, po drevji, dasi v naročju, na cvetju, po petju, po drevju ni napačno.

XX.

U. „K necej kneginji.. vnucih.. necega dne.. k družemu.. pri velikej..“ — ali je to spreminjanje nekterih soglasnikov poljubno, ali ima gotove pravila?

T. Glej, kaj veléva slovnica?

U. „Goltniki se radi prelivajo v sičnike, in sicer *k* v *c*, *g* v *z*, rejše *h* v *s*:

a) pri samostavnih pred sklonilom *i*, n. pr. otrok — otroci, otrocih; travnik — travnici, travnicih; o potoci, na roci, v sprezi itd. — V pisavi se ta spreminjava, ki se opira na staro slovenščino in tudi na ljudsko govorico, po mnogih straneh le preveč zanemarja; večkrat bi dajala govoru prijetno spremembo.

b) pri prilogih pred sklonili: *i*, *ih*, *im*, *imi*, pa tudi v ednini pred sklonili: *ega*, *emu*, *em*, n. pr. tak, tacega, tacemu, tacem, taci, tacihi itd., drag, drazega, dražih, dražimi itd.; redkeje tih — tisihi itd.

c) pri glagolih I. vrste, katerim se koren na *g* in *k* dokončava v vlevniku n. pr., streg — strezi; mog — pomozi; leg — lezi; strig — strizi; rek — reci; sek — seci itd.“

T. Iz tega lahko posnameš, kateri soglasniki se spreminjajo in pred katerimi glasniki.

U. Goltniki — *g*, *h*, *k* — pred ozkima samoglasnikoma — *i* in *e*. —

T. Preden te vodila nekoliko pretreseva, beriva še to, kar pravi slovnica (Janežič 1863.) o posebni spreminjavi imenovanih soglasnikov pred *i*, *e* in pred *ě* v skazavnem, ktera se tu in tam sliši, v pisavi pa doslej še ne rabi. —

U. „Gorensko in koroško narečje nespremenjenih goltnikov pred *i*, pa tudi pred *e*, sploh ne trpi in jih pravilno v slčnike ali nepravilno v šumnike preliva, n. pr. čita m. kita, svetniči m. svetniki, svetnici; sraje m. srage; muše m. muhe; rjuše m. rjuhe; na rjusi, na roci, na nozi ali noji itd. Temu gre tudi pripisati, da govorimo po Koroškem, kakor so govorili in pisali stari Slovenci, n. pr. o potocě, na klobucě, v mra-ecě, v Belacě, v Prazě, na prazě, v lozě itd.“

T. Ne le po Koroškem, temuč tudi po Kranjskem govorijo sim ter tje tako; toda o tem sklonu sva že govorila, in javalne bi se ta spreminjava v splošujo rabo ali celo v pisavo spraviti dala. Da je pa uno spreminjanje goltnikov v šumnike le posebno in nepravno (k. mečine, muše, roče, mošči, čisel, čihatí, čje itd.), to se razume samo po sebi.

U. Ktero spreminjevanje je torej pravilno pri imenih in prilogih?

T. Pri imenih ali samostavnikih se spreminja *g* v *z* ne le pred *i*, ampak tudi pred *e*: v lozi, v lozih; v dolzi, v dolzih; ravno tako v prilogih, in časi celo v *j*: družega, ubozemu, dolzimi; družega, družim, družih itd.

U. Mislim, da je to le po nekterih krajih, ker se ne čuje pogosto.

T. Res ni pogostoma, vendar daje jeziku lepoto in spremembo zlasti, kadar ni posiljeno.

U. Ravno tako poredkoma se spreminja *h* v *s*: glusega, glusemu, glusih; susih, susimi itd.

T. Naj bolj je res v navadi *k* spreminjati v *c*: otroci, otrocih, celo v storivnem: z otroci, kar nekda ni bilo; zlasti v prilozih: enacega, -emu; visocega, globocega itd. Vendar se iz enega zglada ne sme sklepati na vse. Otroci se govori res povsod, oblaci ali rojaci pa ne; po praznicih, na travnicih — v množnem številu — se čuje bolj pogostoma kot v enojnem štev.: mi je na jezici, po roci, v mlaci, o mraci, v lozi, v dolzi itd. Tako se ravna sprememba po krajih — tu je navadna, tam ne. V nekterih prilikah pa tudi v pisanji ne gre spreminjati.

U. V kterih ne?

T. Za soglasniki, razun jezikovcev *l*, *n*, *r*, in v navadi

in bi bilo zoper lepoglasje; tako p. sladek, težak, krotak, ozek itd. se čuje le sladkega, težkega, krotkemu, ozkih, ne pa: sladcega, težcega, krotcemu, ozcih itd. Prehajajo in sprevračajo se goltniki v sikavce le za samoglasniki in jezičnimi soglasniki: dolzega, tencemu, gorcih; tudi v imenih: Turci, Geroci, volcje (nam. volcije), volcéh; terzih itd.

U. Po tem tacem je ta spreminjava vterjena v nekdanjosti in v bližnjih jezicih slovanskih?

T. V staroslovensčini je zelo vterjena in skorej splošnja pri imenih pred *i*, *e* in *ě*.

U. Toraj se je poprijemajo nekteri spet v pisanji posnemaje staroslovensčino.

T. Kar je prav, je prav. Večkrat daje govoru prijetno spremembo. Presiljave se je vendar ogibati.

U. Pa sem slišal, da pri priložih, dokler smo pisali — *iga*, — *imu*, — *im*, se smejo spreminjati goltniki, pred *e* pa ne, kakor sedaj pišemo — *ega*, — *emu*, — *em*; ali je to res? Kako je to, da slovnica uči drugač?

T. Narod *a)* ne govori ne *e* ne *i* na tanko v teh sklonih; *b)* spreminja pa pogostoma, kakor se bere tudi pri celo dobrih pisateljih; *c)* ako je resnična sestava iz priloga in osebnega zaimena: *drag-jega*, *drag-jemu*, *dragjem*. — je po tem pravična tudi sprememba. — Vendar povej mi še, kar pravi zastran tega najna slovnica v opombah k sklanjavi!

U. „Kakor pri samostavnih, spreminjajo se goltniki *k*, *g*, redkejšo *h*, tudi v prilogovi sklanjavi pred *i* (pred *e* samo v 2. 3. 5. edinem sklonu moškega in srednjega spola) v sorodne sičnike *c*, *z* (nepravilno *j*), *s*. Ta spreminjava se vendar po gostem opušča, bodi si zavoljo preobilice sičnih glasov v slovenščini, bodi si iz ozira na staro slovenščino, ki v edinem rodivniku in dajavniku, in v množnem rodivniku, mestniku in druživniku ne potrjuje te spremembe“.

T. Kar pravi zastran premnozih sičnikov, je res; kar pa zastran staroslovensčine, je treba nekoliko razločiti imensko zaimensko in vzajemno sklanjo, v tem ali unem spolu, in kakor se pri zaimenih najde sprememba, tako velja tudi pri nekterih prilogih: *k necej*, *množéh*, *tacémi*, *kolicémi* itd.

U. Kako je pa pri glagolih?

T. Pri glagolih perve verste je pravilo gotovo; toraj se

mora v velivnem naklonu pisati vselej: strezita, strezite, reci, recita, peči itd. in nikdar: strežita, strežite, rečite, peči itd. — Drugač je pri glagolih pete verste ali oblike, kjer se goltniki spreminjajo le v nekterih in le tu in tam. Le ti se smejo unim prištevati, ker pri teh je spreminjava, bi djal, poljubna, na voljo ali — na uho — dana, kakor pri unih; p. spregati — sprezati, dregati, — drezati, stegati — stezati; dvizati (podvizati se); zlecati se (vlekem); bercati (berkati — berknem); mecati (mekak); očesati in očehati itd.

U. Ktere misli si tedaj ti sploh o teh spremembah?

T. Časih je spreminjati lepo in dobro, in razlika je prijetna zlasti, kadar se več goltnikov snide zapored (dragega, drugega — drazege, družega); časih je posiljeno in preobilno (rojaci, junaci, koraci, o mraci); časih pa celo mehkužno in priskutno (v susih pa glusih oresih; na jezici pa na dolzi itd.).

XXI.

U. Pred nekaj časom so sploh pisali v nedoločivnem viditi, vediti in v deležji preteklega časa vidil, -ila, -ilo, vedil, -ila, -ilo; sedaj pa se bere večkrat videti in vedeti, videl in vedel, — kako je to?

T. 1) Videti in vedeti pišejo nekteri, kakor se mi zdi, iz naslednjih vzrokov: *a)* ker se je nekdam, v staroslovensčini, tako pisalo; *b)* ker se v nekterih slovanskih jezikih še vedno tako glasi in pisari; in *c)* ker je tudi nam Slovencem ostalo še iz tretje oblike ali verste terpivno deležje: viden, veden.

U. Kako bi bilo v četerti obliki?

T. V četerti se *d* spreminja v *j*: vaje, soje, saje, reje iz vaditi, soditi itd.; v tretji pa ostane *d* nespremenjen, kar se razvidi iz glagolskega imena: sedenje, smerdenje, bledenje itd. — Ravno tako je v tretji obliki v djavnem deležji preteklega časa *-el, -ela, -elo*: velel, želela, donelo; v četerti pa *î*: valil, žalil, lovila, tajilo.

U. Zakaj smo doslej pisali vidil — vedil, vidila — vedila, vidilo — vedilo?

T. 2) Zato, ker sta *a)* po izreki in po naglasu v četerti obliki, torej naj bosta tudi po pisavi: vidil, vedila itd.;

b) se sicer v 3. obliki *e* vselej na tanko glasi v preteklem času: sedela, velčla, želélo, v teh — videla, vedelo — pa le napol in kakor v 4. obliki: meril, počila, terčila, pičilo, — torej vidila, vedilo; c) vedil se v tej pisavi dobro loči od vedel iz vedem, vesti (ducere) 1. oblike, kar bi bilo drugač dvomljivo; d) imata oba glagola celó v terpivnem deležji prilik mnogo, kjer *d* ostane: — večidel se sliši poden, spoden iz poditi, spoditi nam. pojen, spojen (iz pojiti, spojiti), spriden iz spriditi nam. sprijen (sprijen in - et iz sprijeti), začudenje nam. začujenje (iz začuti), utruđen nam. utrujen itd. Tako je prav tudi viden in veden nam. vijen (iz viti) in vejen (iz veti). Hrovatje in Serbljani si v tem pomagajo, da spajajo ali tesno sklepajo *dj*: vidjen, sudjen, utruđen itd., in poslednji imajo lastno znamenje za oni glas v svojem pravopisu; e) sta vediti in viditi tudi v sedanjem času nepravilna: — vem (izvem, zvem, povem — povedati — al - an itd.); vidim ima naglas na deblu nam. na osebilu, kakor ga imajo glagoli njegove podobe v 3. obliki (-im), in tudi v velivnem se čuje po nekterih krajih vidj nam. vidi, vidjte in vijte nam. vidite; viž'ga, viž'jo celo sem že čul kakor v stsl.: viž'd' (vide).

U. Po tem takem ni treba pomisljevati, kako sta pisati glagola ta.

T. Pač res!

XXII.

U. Sicer se piše *in*; tu pa najdem „k hčeri *i* vnukom“ — kacega pomena je *i* sam na sebi?

T. *I* pomeni v staroslovensčini in v mnogih slovanskih jezikih *et* (-que, atque) in *etiam*, in kakor se te besedici menjate velikrat v latinskem, tako pomeni *i* v slovenskem zdaj to zdaj uno: a) *in*, b) *tudi* ali *rsaj tudi*, p. polje *i* gora cvete; kakor pri nas, tako *i* pri vas; prišli so *i* oče *i* mati (*et* — *et*) itd.

U. Bral sem ga nekterekrti že v boljših knjigah; ali se pa govori, ali se sliši kje v ljudskem govorjenji po Slovenskem?

T. Govori se ob krajih slovenstva in pri bližnjih sosedih naših sploh; v sredi pa se čuje dostikrat v začetku besede: „*i* kaj ti je, *i* pa mu reci, *i* pa pojdi“ itd.

U. Ali ni ta *i* nemški „*e*, *ei*, *ie*, je nun?“ Ali se ne sliši časi bolj „*e* kaj to, *e* no, pa mu daj?“

T. Ko bi mu bil tudi v rodu, za to še ni nemški *e*, in ali nisi ravno ti mi terdil že, da so *a*, *e*, *i*, *o*, *u* povsod, kar jezik gre, torej v vsih jezikih? Po tem *i* ali *e* sam za se ni ne nemška ne slovenska, ampak vsih jezikov lastnina.

U. Na zadnje bodo le nemškutarji rabili oboje *i* in *e*; Nemci in Slovenci bi se pa ogibali tega in unega!

T. Torej pravim, ker je v staroslovensčini v ravno tem pomenu v navadi (*i* do večera; *i* do smerti; *i* do sego dne itd.), v katerem je v novoslovensčini sim ter tje, da se ga nikar ne ogibajmo v pisanji.

U. I meni je kaj všeč, in rad bi, da bi se te besedice bolj poprijemali v slovenskem pisanji, ker je kratka pa umevna. — Od kod je pa *n* v *in*, kar navadno pišemo?

T. Prav zdí se mi, da je besedica *in* sestavljena iz *i* pa *n* (sed, vero) z debelim ali s terdim polglasnikom na koncu, in ker je glasnik ta nekako srednik med *u* in *o*, torej pišejo tu *nu* tam *no*, in od tod razlika, da so slovenski knjižniki pisali v sestavi nekteri *inu*, nekteri *ino*.

U. Saj sem res bral v bolj starih bukvah večidel *inu*, in še v najni knjižici najdem zdaj *no* zdaj *nu*.

T. Do Kopitarja in zlasti Vodnika so skorej sploh pisali *inu*, Vodnik pa ima v svoji pismenosti *i*, *in*, *ino*. Po njem so se ravnali drugi, in še dans pišejo eni *in*, eni *ino*. Menda je vse eno; izrekuje se v *in* nekaki polglasnik celo v novoslovensčini.

U. Tedaj je *in* sestavljena pa spet okerhnjena besedica iz *i* + *no* — *in*?

T. I pomeni *et*, *no* ali *n* pa jam, sed, vero, torej *in* c) sed etiam, etenim, jam vero, kar sedaj pravimo časi: in pa... Sliši se *no* in *noj* samo tudi namesti *in*, p. oče *no* (*noj*) mati.

U. Kako je pa zastran *no* in *nu* — ktero je pravo ali ktero je boljše?

T. Pomniti je, da je *no* ali *nu* (*noj* — *nuj*) vez (conj.) pa tudi medmet (interj.) V znamenje spodbade, spodbudovaje koga kličemo sploh *no*, *nu*, *nu nu*, *nuj* (*wohlan*) itd.

U. Kako že čem pisati na vse to?

T. Jaz pišem *in*, dasi mi *i* kej dopade in se morda v višji pisavi nam spet poverne; govori se *ino* pa *inu* ali *in*. Ker je pa *no* ali *nu* veznik in vmesnik ali medmet, bi se morebiti dalo tako vravnati, da bi se veznik pisal *no* (*ino*), medmet pa *nu*, *nuj*, *nujta*, *nujmo*, *nujte* (*age*, *agite*)!

U. „Hrepenenje“ berem tukaj, drugod pa tudi hrepenjenje, kakor poželenje in poželjenje, privoljen in primaknen, hranjen in vtaknen“, pa si pomagaj!

T. Pravo je hrepenenje in poželenje, privoljen in primaknjen, hranjen in vtaknjen.

U. Ali si tega si tako svest, da kar na ravnost, po vsih ustih poveš, katero je pravo, katero je krivo?

T. Da. Oblike že kažejo, kako se ima narejati terpivno deležje in iz njega glagolsko ime. To se naredi, ako se unemu — je privesi ali pritakne. Kakor so doslej glagole razredovali, imajo glagoli 2. oblike na koncu — *niti*, 3. — *éti* in 4. — *íti*. Kako se deležje izobrazuje, ti je znano, in glagoli 2. oblike imajo vsi *-njen*, 3. *-en*, 4. *-en* ali *-jen* — z nekaterimi spremembami — po sprednjih soglasnikih, kjer so zlasti jezikovci imenitni.

U. Jezičniki so *l*, *n*, *r*. Ti se sami spreminjajo in oni spreminjajo druge; ali iz tega, kar si mi povedal, mi ni razvidno, kako se nareja terpivno deležje, bodi si iz nedoločivnika, bodi si iz djavnega deležja.

T. Res je una razdelja glagolov pomanjkljiva; všec, prav všec mi je nova razredba glagolska (po slovnici l. 1854) v pet razredov, katerih prvi je deblo brez vezivnega ali izobraznega samoglasnika v nedoločivniku pred končno slovko — *ti*, v drugem je vezivnik *a*, v tretjem *e*, v četrtem *i* in v petem *u*.

U. Saj se res glasi koj bolj umevno; povej mi povej, kako mi je ravnati v prejšnjih prilikah?

T. Glagoli uni so po tem iz 3. in iz 4. razreda, katerim je veznik ali *e* ali *i*: hrepeneti, poželeti, privoliti, primakniti, hraniti, vtakniti itd.

U. Kako se tedaj izobrazuje terpivno deležje pri prvih dveh in pri družih téma enacih?

T. Pri teh glagolih se glagolska naloga dobi v nedoločivnem, če se jim sname — *ti*, torej hrepene-, žele-, in k tej se pridene v terpivnem deležji — *n*: hrepenen, želen, in za glagolsko ime — *je*: hrepenenje, zelenje.

U. In kako se godi to pri unih na *-niti* in *-íti*?

T. Ti so vsi iz 4. razreda, kjer se glagolska naloga konča na *-i*: volí —, hraní —, mahní —, primakní —, vtakní —, nagní. — Glagoli s to nalogo dobivajo v terpivnem deležji

— *en*, torej: *volien*, *hranien*, *mahnien*, itd... in ker se to sklene ter z eno besedo izreče, se *i* pred *en* spremeni v *j* (kakor tudi sicer pred samoglasniki) in *j* spremeni zadnje spremenljive soglasnike glagolskega debla ter se vanje vtopi. To se godi zlasti pri jezikovcih, ki se tudi topljeni imenujejo.

U. Da se *l* in *n* z *j* v *lj* in *nj* stopita, vem; da se pa tudi *r*, tega ne razumem.

T. Res pravimo le prvima soglasnikoma (*lj*, *nj*), da sta topljena, ker ji *j* stopi, zmehča in je z njima tako zedinjen, da se v tej zvezi posebej ne izgovarja. Za tega voljo ne smem razdeljevati: *hval-jen*, *sun-jen*, ampak *hva-ljen*, *su-njen*. Pri *r* je drugač, ker se *j* v *r* navadno ne vtopi v slovenskem: *svar-jen*, *udar-jen*; vendar je nekako sam mehak in topljen. Ker se tudi v teh soglasnikih vjemajo povedane oblike in imenovani razredi, primerjajva iz teh nekaj glagolov!

U. *Dvignjen*, *mahnjen*, *sunjen*, *primaknjen*, *usahnjjen*, in sploh glagoli 2. oblike imajo v terp. deležji topljeni *nj*, v 3. se ima pisati po tem velenje, bolenje, žvergolenje, mergolenje, hrepenenje, donenje, kopernenje, trohnenje, bobnenje, kamenje iz kamneti, bobneti itd., in v 4. *hvaljen*, *hranjen*, *branjen*, *deljenje*, *privoljenje* itd.; tudi mislim, da je sploh prav: varjen iz variti, storjen, gospodarjen, udarjen itd.

T. Prav tako; v 2. vsegdar *-njen*, v 3. *-en* (*želen*, *zaželen*, *poželenje*), v 4. *-ten -jen*; za *r* pišejo naši sosodje jugoslovanski večidel le *-en*, v slovenskem pa se *-jen* lepše podá: *svarjen*, *storjen*, nam. *svaren*, *stvoren*, *gospodaren* itd.

U. *Zvonjenje* je tolikrat berem in *zvonenje*, — ali je kateri razloček med to pisavo?

T. Iz *zvoneti* ali *morebiti* še bolje iz *zveneti* (*lauten*, *tönen*) je *zvonenje*, *zvenenje*, in iz *zvoniti* (*läuten*) je *zvonjenje*; tako iz *beleti*, *sloneti*, *moleti*, *goreti*... je *bejenje*, *slonenje*, *molenje*, *gorenje*, — iz *beliti*, *sloniti*, *moliti* pa *beljenje*, *slonjenje*, *moljenje* itd. Nekteri so neki v obeh oblikah v navadi na *-niti* in *-eti*, torej iz *usahniti*, *omerzniti*, *oterpniti* — *usahjenje*, *omerzjenje*, *oterpjenje*; iz *usahneti*, *omerzneti*, *oterpneti* pa bi bilo *usahnenje*, *omerznenje*, *oterpnenje* itd.

U. Prav veseli me, da imam sedaj gotovo kopito, po katerem čem meriti in soditi čevlje glagolske, ker se tolikrat najde *poželjenje*, *hrepenjenje*, *primaknen* itd.

T. Žali Bog!

XXIV.

U. Tolikanj navadna je besedica *kar* (kar je bilo v njej; davno je uže, kar so me poslednjikrat blagoslovile njene roke); ravno tako se velikrat najde ker in kjer (ker sem stara; kjer je prebivala..), in ako se ne motim, sem bral že tudi kir. Razloži mi vsaj nekoliko te besedice!

T. Kar je *a*) oziravno zaime (quod) iz vprašavnega kaj (quid) z nanašavnim *r* namesti nekdanjega *še* (ka-že): kar imam, rad dam; *b*) narečje (extemplo, tunc): grem po cesti, kar me brat sreča, — kar skoči serna pred-me; kar pojdi; *c*) vez (latinski qua, quoad, quamdiu in quot): Kristus govori zdaj kar (kakor) človek zdaj kar Bog; kar mene zadene, bodi tako; leto je, kar se nisva vidila; kar ga poznam, je vedno enak; za menoj, kar (kolikor) vas je junakov; *d*) medmet (en, ecce) skorej kot v *b*): komaj sežem po njem, kar (siehe da!) se zgrudi; kar pojdi; nikar ne hodi; in kakor je nič prav za prav namesti nikaj in nikar, ničesar, tako se rabikot medmet nikar-*i*, nikarta ali *-ita*, nikarte in celo nikarmo sem že slišal; dostikrat se kar *e*) vjema z nemškim gar: kar vse, kar nobene ne zamolči, kar verjeti mi noče itd.

U. Pa vendar ni ta-le naš kar iz nemškega gar?! — Kako se loči ker mimo kjer?

T. Ker je vez in sicer vzročivnega pomena (quum causale, da, weil, denn): ker sem stara; ker ga dobro poznam; ker je res; kjer je pa povračivno zaime, ki nam rabi kot narečje in kaže kraj ali mesto (locale, wo), in kakor je kje namesti nekdanjega *kde* (ubi interr.), tako je kjer namesti *kde že*, *kdež* (ubi relat., da, wo).

U. In kaj pomeni kir?

T. Kir je morebiti *a*) le okrajšano iz kteri (keri, ker, kir), ali je pa *b*) iz ki (sim ter tje ki, ka, ko) z nanašavnim *r*, torej oziravno zaime kir (qui).

U. V gospodnji molitvi „Oče naš, *kir* si v nebesih“ — se pogostoma sliši prav na tanko kir.

T. Ne le sliši, tudi piše se v mnogoterih starih in novih knjigah.

XXV.

U. Prej si djal, da se ki tu in tam sklanja; zakaj se pa ne povsod, in kako se razlaga in strinja z njim kteri, *a, o*?

T. Naš sedanji *ki*, razun imenov. in zvav. vselej z osebnim zaimkom (*ki ga*, *ki mu*, *ki jim* itd.), nekđaj celo ni bil znan, in še sedaj je le po nekterih krajih; po družih, zlasti dolenskih *ga* sklanjajo brez kacega pridevka (*kega*, *ke*, *kemu* itd.).

U. Kako pa je bilo nekđaj in kaj imajo namesti njega drugi Slovani?

T. Nekđaj je bilo *kij*, *kaja*, *koje*, in južni bratje naši imajo iz tega preobraženo *koi* (*koj ali koji*), *koja*, *koje*, *rod. kojega*, *daj. kojemu* itd.

U. Ali ni to vse eno: *ki*, *ki ga*, *ki jim*, in *kij ali koj*, *kojega*, *kojim*, itd.? Zakaj bi neki tudi mi skupaj ne pisali?

T. Sej je tudi po Slovenskem, po koroških in štajerskih krajih v navadi, in po moji misli bi bilo dobro pisati oboje, kakor se lepo spreminja v spisih ranjkega Slomšeka, kojemu slava bodi na veke!

U. Namesti kateri se berejo prav razne oblike: *kateri*, *katir*, *keri*, *ktir*, *kir* itd. Kaj je misliti o teh? kako imajo drugi Slovani?

T. Rusje imajo *kotorij*, kakor je v staroslovensčini tudi (*k'torij*, *koterij*), in Čehi *ktery*; južnim Slovanom je pa neznano in celo po dolenskih krajih slovenstva je malo navadno.

U. Kako se razlaga?

T. Eni mislijo, da je *a*) iz *k'* in *to*, z nanašavnim *r* (*ktor*); eni pa, da je *b*) s primernim obrazilom *tara* (kakor v besedah *vtori*, *alter*, *secundus*, in *jeter*, *quidam*), in po tem bi se vjemalo nekoliko z latinskim *uter*. Mogoče je celo, da je sestavljeno s *k'* in *jeter*?

U. Kako mi je torej pisati, in ali se sme spuščati *i* na koncu?

T. Da se *i* piše, mislim, je bolje; *kotori* v novoslovenskem menda ni bilo nikdar v navadi. Piše se zdaj večidel *kteri*; v slovesnih govorih, pravi Metelko, se rabi *kateri*.

U. V tacih, kaj ne, kakoršne imamo časi v čitavnici naši, v besedah? Zakaj se pa sploh ne piše *kateri*?

T. Ker Čehi pišejo *kteri* in ker se zlasti v sestavah dobro podá, da besede niso predolge (*malokteri*, *marsikteri* nam. *malokateri*, *marsikateri*, *vsakteri* nam. *vsakkateri*); govori se pa z nekim glasnikom med *k* in *t*, da ni preterdo.

U. Torej bom navadno pisal kateri in kateri; ki, ki ga, ki mu; pa tudi *koj*, *a*, *e*, da se poprimemo v pisanji pravice nekterih Slovencev in da se vjemamo s slovanskimi brati ob jugu.

XXVI.

U. Ne vem, zakaj pravi z vsem, in malo niže s kakim veseljem, — tu *i* tam *e* v tistem sklonu. Povej mi torej, kdaj se ima pisati *e* in kdaj *i*; potlej pa, zakaj pišejo še zdaj nekteri *-iga*, *-imu*, *-im*, nekteri pa *-ega*, *-emu*, *-em*?

T. Segel si s tem v tisto borbo, ki je že davno in menda za vselej potihnila, da si eni res še *-iga* in *-am* pisarijo; toda svest sem si, da ne bodo več dolgo. Imenovali so se *omegarji* in *amigarji*, pa tudi *ekavci* (jekavci) in *ikavci*!

U. Ker zdaj pišemo *o* in *e*, povej mi bolj na tanko, v katerih sklonih je rabiti *o* namesti *a*?

T. Pri moških in srednjih imenih v enoj. storivnem, dvoj. dajavnem in storivnem, in v množ. dajavnem; ženske *a* vse-skozi ohranijo. Prav je pisati *o* tudi pri narečjih na *oma* namesti poprejšnjega *ama* (tikoma, polagoma, neprenehoma) razun tacih, ki se izpeljujejo iz ženskih imen (p. *silama*); vendar se tudi te dajo izobrazovati na ravnost iz glagola, torej *siloma* iz *siliti*.

U. Kdaj se piše *e* namesti *i* v prilogih?

T. Spet pri moških in srednjih prilogih v enoj. rodivnem dajavnem in skazavnem, toda le v enojnem številu; v storivnem in v dvojnem in množnem številu se mora pisati *i*.

U. Tedaj je napačno z vsem ali pa vsem ljudem?

T. Zaimena imajo nekatere svojo lastno sklanjo, da obderžijo *e* celo v družih sklonih, post.: *ta*, *tega*, *tem* v skaz. in stor., *teh*, *tema*, *tem*, *temi* itd. Po tem zgledu se ravnajo nekteri drugi zaimki in števniki: *on*, *onega*, *onema*, *oneh*, *onemi*... *dveh*, *obeh*, *dvema*, *obema*... *treh*, *trem*... in po *teh* tudi *ves*, *vsem*, *vseh*, *vsemi*, in kjer je v navadi *sega*, *seh*, *sem*. Vendar je prav vsim v storiv., *vsih*, *vsimi*, kakor tudi *sih*, *simi* (do *sih* mal, po *sih* mal, od *sih* dob), ker se boljše vjema z *i*, *jega*..., ki ima v dvojnem in množnem *jima*, *jih*, *jimi* itd.

U. Zdi se mi, da se govori in piše tudi *peteh* in *pe-*

tih, petem, petemi in petimi. Ali je kaj razločka med tema oblikama?

T. Razločka ni, in res se sliši pri števniki oboje, pri družih prilogih pa je stanovitno pisati le *i* v dvojnem in množnem številu.

U. Zakaj se eni še deržijo oblik *a m-iga*, in zakaj so se večidel poprijeli pisave *o m-ega*?

T. Razložil sem to reč pri neki drugi priliki, torej jo hočem tukaj ponoviti le ob kratkem. *A m-iga* pisarijo eni raji, ker se je *a*) v novoslovensčini do poslednje dobe skorej sploh tako pisalo, iz stare, vterjene navade; *b*) ker se po nekterih krajih na tanko izgovarja; *c*) ker jim lepše zveni na njih uho, in *d*) ker se je po njihovi terditvi jezik sam tako olikal in obrusil i. t. d.

U. Zakaj pa naj pišemo *o m-ega*?

T. 1) Za *o m* so naslednji razlogi: *a*) staroslovensčina; *b*) sorodni slovanski jeziki (hrov. serb., slovaški, ruski in rusinski vsaj nekaj); *c*) rabijo se te oblike pri kranj. dolenskih, hrov., oger. in štajar. Slovencih; *d*) so v resnici slovenske, in v vsih boljših slovnicaх poterjene; *e*) pospešujejo vzajemno približevanje slov. bolj memo *a m*, *a m a*; *f*) moške in srednje imena se po njih dosledno ločijo od ženskih; *g*) ako se nalasé ne zategujejo, tudi lepoglasja ne kazé; *h*) v knjižnem jeziku vsaj enota gospodinji; *i*) so starejše kot *a m*, — beró se ne le v stari, ampak tudi v novoslovensčini (vid. briz. spom.) i. t. d.

U. Čast torej, komur čast! — In iz katerih vzrokov pišemo *e g a*, *e m u*, *e m*?

T. 2) To pa *a*) zavoljo zlage in razlage ali izpeljave iz priloga in iz namestke ali osebnega zaimka *i*, jega, jemu (lepi, lep-jega, lep-jemu, lep-jem), in ker ima storivni le jim, torej je pisati vseskozi *lepim*, *dobrim*, in morebiti je bolje celo s tim, *sim*, v *sim*; *b*) nekaj Slovencev, štajerskih in ogerskih na tanko *ega* izgovarja; *c*) izrekujemo večidel polglasnik, ki *ga* tudi večidel z *e* zaznamujemo, ker zanj pravega znamenja v novoslovensčini pogrešamo; *d*) se strinjamo po njih s Poljci, razun *h* s Čehi, zlasti s Slovaki, spodnjimi in gornjimi Serbi ali Lužičani, in po ožjih ali topljenih soglasnikih skoraj z vsimi Slovani; *e*) se ta množnik nekoliko stika z imenskim: *drevesa*, *semena*, *teleta*; *f*) so te oblike

ravno tako stare v novoslovensčini: huđega, zlega (iz zel, zla, zlo), tu jega itd.

U. Oblike ega, emu, em so mi bile koj vseč; am, ama se pa res lepše glasi kakor om, oma. Vendar, ker so bolj vzajemne in je njih izreka svobodna, ti rad verjamem, da bodo te oblike v kratkem sploh zmāgale, in prav želeči je, da bi skoraj. Nikakor ne razmem, kako se morejo nekteri unih tako terdo deržati!

T. Da se raba pravi sedaj to, kar po latinski usus, veš. Nekdaj, v staroslovensčini se je raba reklo tudi dekla (ancilla, serva). In latinski pregovor veli: „usus tyrannus“, kar bi se po slovenski djalo: „nava da popada“. Dostokrat pisatelji, zlasti mladi kako obliko popadejo, slepo posnemajo ter se je pisaje privadijo brez pomislika, ali je res pristna, primerna, dobra, ali ni ktera še bolja memo une, ktere na zadnje kar ne morejo popustiti.

U. Res je taka: Navada popada!

XXVII.

U. „Necega dne“, „tega mesca“ — je rodivni, „neki dan“, „to jesen“ pa toživni; ali se brez razločka lahko zaznamva čas zdaj s tem zdaj z unim sklonom?

T. Beri v slovnici l. 1854!

U. Na vprašanje kedaj? kdaj? odgovarja Slovenec: a) večidel z rodivnikom, p. Leta 1853; enega dné. b) s toživnikom, p. Peti dan po smerti očeta se nam je ta nesreča prigodila. c) z mestnikom, p. Končal je svoje mlado življenje v petnajstem letu.

T. Na vprašanje kdaj ali koliko časa se rabi lahko rodivni; vendar se mi toživni zdi nekako bolj domač in navaden. Nikoli še nisem slišal reči: „te noči, svojega živega dne ali svojih živih dni“ .. ampak le: „to noč, svoj živi dan, svoje žive dni“ itd.

U. Ali se toživni vselej sme rabiti?

T. Kadar ima ime kak prilog pred seboj, sicer se ne more djati — (celo noč nisem spal; tisti čas je govoril; prihodnjo sredo je praznik; štiri leta nam je služil); kadar pa pred imenom ni nobenega priloga ali določila, je treba družih predlogov (p. o, ob, v).

U. O predlogih o in ob sva že nekaj govorila (o božiču,

o veliki noči; ob dveh, ob treh; ob petkih in sabotah, itd.); v se rabi pred dnevi v tednu (v torek, v sredo) itd.

T. Tudi je v navadi s skazavnim ali mestnim v pomenu innerhalb, binnen: v dveh tednih, v treh letih se bo to doveršilo... Sploh se mi vidi, da toživni bolj na tanko in določno zaznamva čas ali dobo.

U. Ker se s tem vjema danes, ki se le tako različno piše: dans, dons, dnes, dansi, danes, danas, — torej prosim, da mi razloži to mnogotero pisavo!

T. Ker se čas z rodivnim in toživnim sklonom da zaznamjati, se tedaj pisanje „dans, dnes“ koj razvidi: „dans“ je toživni, „dnes“ pa rodivni. Znano ti je, da je s nekdanji *s', si, se* (hic, haec, hoc). Tako je jasno tudi „dansi“. Dons in dones pa se simtertje morebiti izgovarja; toda v pisanji ni posnemati.

U. Kaj mi je misliti o „danes in danas“?

T. Iz staroslovenskega *d'n'* smo naredili dan, kar je nekaj pomenilo dac, davek (vectigal), koroški in štajerski Slovenci pravijo den; ker se s pritakne, se mehki polglasnik spremeni ali v *e* ali pa, kakor pri Hrovatih predostikrat, v *a* ter piše danes ali danas. Da se v slovenskem tudi sme pisati danas, je očitno iz današnji, kakor iz dnes — dnešnji. Dans ali dansi je nemški heute (hiu-te ali tag, hodie nam. hoc die), kakor letos heuer (hiu-jar, hoc anno) nam. se leto. Da je obojna pisava (letas in letos) dobra, se spozna iz priloga letašnji in letošnji.

U. Kaj pa, ko bi dnes bilo v skazavnem?

T. To skorej ni misliti, ker je sam s pridjan, ki se v omenjenem sklonu glasi sem'; *e* ali *a* se obrača na lepoglasje, da sklepa oboje.

U. Ali se ne vjema s tem letas in letos, snoči in snoč?

T. To je da; uno (letas, snoči) je rodivni, to (letos, snoč, ali kakor Serbje imajo in mi lahko pišemo, sinoč kakor dansi, pa toživni sklon. Ravno tako se sme razlagati spomladi iz *s* in pomladi. Vendar je pred ko ne „spomladi, jeseni“ nekdanji skazavni brez predloga, kakor post.: časi, časih itd.

U. „Na-nj“ je ločeno kakor malo pozneje „pred-se“; vendar sem velikrat že vidil pisano „nanj“ „zanj“ itd.; od kod je pač „nj“?

T. Zaime tretje osebe je bilo nekdanj *i*, *ja*, *je* (sploh le v sklepu iže, jaže, ježe), rod. jego, daj. jemu, tož. *i*, *jā* ali *jo*, *je*. Ohranil se je ta-le *i* za enozložnimi predlogi po spodnjem Kranjskem, kjer se še čuje: pred -*i*, po -*i*, za -*i* itd.; vendar dobiva kakor nekdanj še tudi sedaj za predlogi po vsih sklonih *n*: po-ni, toda *i* se staplja z *n* v *nj*: po-nj, za-nj, in zavoljo blagoglasja se vdeva *e* ali *a*: pred-nj in predenj, med-nj in medenj; vanj (v-a-nj nam. vnj) itd.

U. Kako se glasi zdaj v imenovavnem in toživnem?

T. V imen. je on, ona, ono, kar v staroslovensčini tudi ni neznano, in toživ. njega - ga, njo-jo, njega - ga - je. Tu pa tam se sliši skrajšano nja, tudi jega zlasti po Dolenskem. Prava oblika je vendar v tož. *i*, in iz te oblike *i*, *ja*, *je* so nastale druge: jega, jemu, je, jej, ji, jo, ju, jima, jih itd.

U. Sej jih toliko brez *n* govorimo in pišemo, zakaj bi ne pisali tudi jega, jemu, ker se po več krajih sliši in z nekdanjo pisavo strinja?

T. Zakaj ne! Tudi jaz sem te misli, da bi se svobodno rabilo zdaj to, zdaj uno.

U. Kako je to, da se piše tolikrat *n* v njega, njemu, njem, njim, njih. . samo tudi brez predlogov?

T. Ker so mislili, da se ima izpeljevati iz *on*, *ona*, *ono*, kar je pa napačno; prava izpeljava je iz *i*, jega itd. Po tem takem so se razvile dvojne oblike, krepke in šibke (njega in ga, njemu in mu, njo in jo itd.), kakor so v osebnih zaimkih (mene in me, tebi in ti, sebe in se), in krepke se stavijo, kadar se zaime posebej hoče povzdigniti in določiti, zlasti v začetku besedi in za predlogi.

U. Pa sem že tolikrat bral pred-me, za-te, za-se?

T. *Me*, *te*, *se* je pravi toživni; *mene*, *tebe*, *sebe* je prav za prav rodivnega sklona. Posebno je to, da v nekdanji pisavi šibke oblike (*ga*, *mu*, *ji*) niso bile navadne.

U. Po vsem tem mi povej, kako čem pisati zaimena s predlogi, skupaj ali narazen: po-nj ali ponj, za-nj ali zanj, pred-nj ali prednj itd.?

T. Ako se piše *i* sam, se mi zdi bolje ločiti: za-i pod-i, pred-i, da ne nastane kaka dvomba (ali je zaime ali glagol); ako se piše *nj*, je pisava prosta: za-nj, pred-nj ali pa zanj, ponj, prednj ali celo predenj. Da se predlogi v družih sklonih vselej ločijo, je prav (*do* mene, *k* tebi, *pro* ti sebi); v toživnem enojnem pa dostikrat predlogi naglas náse potegnejo ter se z zaimkom, kteremu celo glas spremenijo, óže sklenejo, torej se piše ali z *ame*, *nate*, *predse* ali za-*me*, na-*te*, pred-*se*, pa tudi za *me*, na *te*, pred *se*, ter se naglasuje ali z *áme*, *náse*, *prédse* ali pa za *mé*, za *té*, pred *sé*. Celo napačna in nepotrebna se mi zdi pisava zanjga, vanjga nam. zanj, vanj ali za njega, v njega, ker je *nj* že samo na sebi cela oblika zaimena.

U. Tako je prav!

XXIX.

U. „Z dvema pisanima mačkama“ je v dvojnem storivnem, in čudo zares! ravno ti razločni samoglasniki se rabijo v dvojniku (*e*, *i*, *a*).

T. In sicer *a* pri moških, *i* in *e* pa pri srednjih in ženskih imenih, prilogih, števnih, zaimnih in glagolih (slapa, kovača; leti, semeni, teleti; ribi, vode; lepa, *e* (*i*); dva, dve; midva, medve; vidva, vedve; ona, one; ta, te; sva, sve; delava, delave itd.).

U. Da se ne sme reči: dva teleta, ampak dve teleti kakor dve leti, to vem; ali tega ne vem, ktere ženske imena imajo v dvojnem *e* in ktere *i*?

T. Metelko to na tanko razloči, ker ima za take imena posebej zgled ter pravi, da se po njem ravna ženske zlasti dvožložne besede, pri kterih se naglas rad premika na pregibni zlog ali na sklonilo, p.: *gora*, rod. *goré*, *nogé*, *solzé*, *versté*, *žené* itd., torej v dvojnem tudi: *goré*, *nogé* itd.

U. Pa sem vendar tolikrat slišal in bral že: *dve gori*, *dve nogi*, *obe ženi* itd.

T. To pa za tega voljo, ker ravno te imena naglas dostikrat obderže na deblu ali korenu, in se pollej pregibajo poljubno: *sestré* in *sestri*, *žené* in *ženi* brez — posebnega razločka. Vendar se imena s končnim samoglasnikom (*riba*, *voda*) ločijo v tem od ženskih imen s soglasnikom na koncu, ktere

imajo v dvojnem vselej *i* toda zdaj naglašen zdaj pa brez naglasa (živ ali, smerti; klopi, kosti).

U. Tudi pri prilogih je ta razlika, ker se najde oboje. V najni knjižici se bere post. na drugi strani v zadnji in predzadnji versti: To ste mejmašne mački lepe, čveterobarvane, te lovite prav vrlo miši; koristne ste v hiši.

T. Beri v tej versti skozi in skozi *i* namesti *e*, in poslušaj, kako se glasi!

U. To stí mejmašni mački lepi, čveterobarvani, tí loviti prav vrlo miši; koristni stí v hiši.

T. No, kaj se tebi zdi o tej pisavi?

U. Da ti po pravici povem, za moje uho ni, pa tudi za oko ne, zlasti pri zaimkih in glagolih nikakor ne: *tí stí*, loviti.

T. Res je to; blagoglasje veleva *e*; pri glagolih, posebno pri zaimkih in števnikih se sploh na tanko izgovarja *e*: delave, — *te*; *te*, *one*; *obé*, *dvé*, ne pa *obí*, *dví*.

U. Kod se pa govori *i* v dvoj.?

T. Pri prilogih in deležjih se po nekterih krajih res sliši *i*, vendar po večini soditi, bi mogel obveljati *e*. Torej piše Metelko priloge v dvoj. skozi in skozi v im. tož. in zvav. na *e*: terde in terdé hruški itd. Ravno tako uči o glagolih in pravi, da v ženskem dvojniku res govorijo sedaj eni *e* ali polglasnik namesti *e* s predglasnim *i*: delave (na gornjem Kranjskem celó po moški obliki delata) namesti nekdanjega in pravega délate, kakor se na spodnjem Kranjskem še sedaj čuje. In kar je pisal v slovnici svoji l. 1825., to je pisal pred desetimi leti v „Novicah“: „Po doslednosti in večini govora bi se prilogi v ženskem in srednjem dvojniku mógli deležjem kakor sicer sploh, in ne imenom enakokončno pisati, toraj na pr.: lepe (in ne lepi) hiši ste bile prodane“.

U. Morebiti se *i* iz hrovaškega ali ktereга drugega slovanskega jezika dá dokazati?

T. Znano je, da so Hrovatje, pa tudi drugi Slovani dvojno število skorej popolnoma zgubili, le v nekterih oblikah so ga ohranili, pa še te rabijo dostikrat celó napačno, v množnem številu (*a ma*, *ima*, *iuh* namesti v dvojnem). Mi Slovenci smo ga nekako naj bolj ovarovali.

U. Ali tudi to nam že jemljó nekteri, in sami ga pišemo vse križem, da se bode priskutilo celó domačim, in bodo na zadnje še ti potegnili z drugimi Slovani!

T. Tega se ni bati, ker dvojno število je velika prednost, katero imamo z nekdanjimi Gerki tudi mi Slovenci, če prav ne tako popolnoma.

U. Kako uči v tej reči staroslovensčina? Ali morebiti po tej pisarijo eni tako in ne drugač?

T. V staroslovensčini imajo v dvojnem številu glagoli *a*, *e* in *é* ali *é* (jat) brez gotovega določka, kar se dá pojasniti iz tega, da nam je le malo pravih spominkov znanih, in da so se celó ti spreminjali po živih slovanskih narečjih, ktere so zgoodej omenjeni razloček zgubile. Kakor pri glagolih ima tudi pri zaimenih in števniki sploh le *é*, pri deležjih, prilogah in imenih pa *i* in *é*, katero se je različno namestvovalo (*ie*, *ei*, *ej*, *ja*, *ije*, *eje*, *i*).

U. Ker si mi poprej povedal, kar je mislil o tej pisavi Metelko; povej mi pa zdaj, kaj uči o tem Miklosiĉ po staroslovensčini!

T. Zastran ženskih imen z naglasom na sklonilu in brez naglasa uči, kakor Metelko. O prilogah pa piše Miklosiĉ takole: „Der dual. nom. fem. lautet auf *i* aus, wenn der ton nicht auf dem auslaute ruht; dvě *) bote mlĉli. trub. dvě krivi priĉi. trub. dvě vbogi pripusti ženi. krell. kaj sta storili le tĉ dvě (dvi) ženi. krell. dol stĉ pritekli jelenki dvě. nar. ĉrni kiti dvě. nar. onjedvi sta dorasli zraven bĉle ĉĉrkvice, tam pa sta se ošepili, no rasli v sveto nebo. vraz. 123.: mĉnder richtig ist daher *te* an folgenden stellen: dvě sami (zvĉzdi) ste zmotile, dvě sami zapeljale mi zvĉzdi umno glavo. preš. 94. dvě sestri vidile so. preš. 130. Der dual. nom. wird bei den ungr. Slovenen auf *va* masc. und auf *vi* für *vĉ* fem. und neutr. gebildet . . . in dain. evang. 11. 18. 19. liest man die formen onija und oniva (Vergl. Formenlehr. pg. 169.)“ — In o glagolih ima (pg. 198. 199.) tole: „in der I. dual. wird das organische *vĉ* asl. *vĉ* für das fem., das unorganische *va* für das masc. verwendet; unorganisch ist auch *ma* für *va*: sedma. vraz.; in der II. und III. dual. hat sich für das fem. *tĉ*, unbetont *tĉ* gebildet: daher stĉ (*estis, sunt*) und gresti, vzdignaeti, prideti; zraven teĉeti dvě primorski dĉklici, in rožce trgati, in jih v morje meĉeti, ribĉem nagajati, jim ribe zganjati. nar. 3. 9. Im sechzehnten jahrhundert diente *ta* auch dem fem., wie noch heutzutage in Oberkrain und im osten: kaj sta storili le tĉ dvě (dvi) ženi. krell.

U. Iz vsega tega sledi, da bi se imelo pisati — namreĉ: „*To sti mejmašni maĉki lepi, ĉveterobarvani, ti loviti prav vrlo miši; koristni sti v hiši!*“ — Ali kar sem rekel sem rekel: to niza moje oko, ne za moje uho; torej se hoĉem ravnati tudi v prihodnje po tem, kakor uči Metelko, naj že pravijo in pisarijo uĉenjaci karkoli.

*) ĉ piše Miklosiĉ namesti stsl. jat (ĉ ali é) ali Metelkovega visocega é z zaglasnim i.

XXX.

U. Mimo se bere tukaj, drugod pa tudi memo, mem.

T. Že Metelko ima to trojno pisavo zaporedoma: mimo, mémo, mem, in pové tudi, zakaj se piše *i* v mimo; ker se izpeljuje iz korenike *mi-* v minem, miniti ali minuti (praeterire, mimo praeter).

U. Ali je po tem pisava memo ali mem napčna?

T. Napčna ne more biti, ker se *e* na tanko izrekuje po mnogih krajih, in se sicer ta dva glasnika večkrat zmenjujeta, p. spremenjati — spremžnjati, začenjati — začinjati, smejati — smijati, svet — svít itd.

U. Ali se ne vjema mimo tudi s simo, sim?

T. Nekaj že; in kakor smo v sim (sim, simle, lêsím vid. Potočnik; Hrovatje simo, sjemo), kam, tam nam. kamo, tamo itd. *o* na koncu opustili, tako smo *ga* tudi v mem.

U. Lepo se podá mimo ali mémo v drugi ali sodnji stopnji.

T. V primerah se sklepa stavna stopnja s kakor, ko in kot, sodnja pa razun teh z od, mem, mimo in z rodivnim sklonom: brat je večji od mene ali memo mene, nam. je večji kakor jaz ali kot jaz; — im Vergleich mit: skušnja pokaže, kaj je človek mem človeka; letošnja zima je gorka mem vplanske itd.

XXXI.

U. Ne vem, zakaj smo se v kratkem skorej vsi poprijeli pisave da; pred nekaj časom se je sploh pisalo de.

T. Ker imajo da *a)* bližnji Slovani; *b)* ker se govori sim ter tje po Slovenskem, ne le po dolenskih, ampak tudi po gorenških, po zahodnjih krajih slovenstva.

U. Pa se de tudi govori, in ali bi se ne ločila po tem dobro vez de od glagola da?

T. Ker se de tudi govori, naj se torej piše, in dobri slovniciarji imajo oboje: da in de (Metelko). Zastran glagola je pa ravno taka, kakoršna je z de: da in dá, de in dé ali dene. Ker se v pisanji lahko razloči in zaznamnja, bi morebiti ne bilo napačno rabiti časih da časih de, kakor beseda nanese in lepoglasje veleva, da se ohrani različnost. (cf. dass — damit, ut — uti itd.)

U. Kaj pa de, nam. kaj pa da, in se ve da, nam. se ve

de! — Ali se ne piše iz tistega razloga zdaj vender zdaj pa vendar?

T. Da je beseda ta sestavljena, je gotovo; ali kakor se ven različno piše, tako se spreminja tudi vender: ven, von, vun in celo van, vin; vender, vendar, vonder, vunder, in vener, viner.

U. I kaj je torej misliti o tej besedi?

T. Razlaga se *a)* iz nekdanjega vnu (venu immer, ven in ven immerfort) z natakjenim *d* kakor v ondi itd. (Metelko); *b)* iz ven aus, kar dolenski Kranjec z Dalmatincem in Hrovatom sploh v van (izvan ausser, samo da, van da, van da ne), uno pa v vin, vinder spremeni; *c)* iz vém da že, kakor uči Miklosič, in torej razno pisanje z de in da: vender, vendar kakor p. menda in mende (menim da), morda in morde (more da) itd.

U. Zdaj pa toliko vem kakor pred, ktera je prava razlaga!

T. Viditi je, da so se poslednje skorej sploh prijeli, dasiravno mi je po nji marsikaj še temno in nenavadno; tako post. se *a)* izrekuje v vender obakrat poglasni *e*, v vém visoki *e* z zaglasnim *i*, in v de globoki *e*; *b)* *n* se sicer večkrat spreha v *m* (hraniti — hramba, spremeniti — sprememba itd.), *m* pa celo malokdaj in nenavadno v *n* (dan nam. dam, van nam. vam, netopir in matopir itd.); *c)* izrekuje se tudi brez *d*: vener, in kakor ima Miklosič sam celo vini (fortasse, tamen). Po vsem tem morebiti vendar ni tako prazna razlaga iz hrovaškega van da z nanašavnim *r*?

U. Pisali bomo menda le vendar ali vender, bodi si prava razlaga kterakoli. Kako je neki to, da se besedica ven tako različno piše: van, ven, vin, von in vun?

T. V staroslovenskem se je glasila *vn* z jerom ali terdim polglasnikom *vmes*, in tega so Hrovatje in nekteri južni Slovani spremenili v *a* in sim ter tje v *i*: van, vin; mi Slovenci sploh v *e*, nekteri v *o* ali *u*: ven, von in vun. O tej pisavi piše Metelko prav takole: „Želim, da bi se v marsikterih posameznih besedah zedinili in pisali, n. pr.: ven, vender, in ne: vun ali von, vunder ali vonder. Že nekda so pisali ven, ker se tukaj izgovarja polglasni *e* kakor v oven in se tudi izpahue kakor v tem, n. p.: ven (hinaus), vnej (draussen), oven, pri ovnej po starem (po novem pri ovnu). Nekteri pa méni: vun se mora pisati zavolj izpeljave, ker se v zunej (ali zvunaj, kakor nekteri pišejo) *u* izrekuje. Res je, da se v zunej *u* izrekuje, ali kakor se velikrat *u* v -ov ali -ev povzdigne, n. pr.: kupajem, kupovati, kralju-

jem, kraljerati, tako se tudi *v* ali *ev* v *u* spremeni, tedaj je zunej iz ven, vnej, kakor bruno iz nekdanjega breвно, ali duri iz nekdanjega dveri itd. Po doslednosti v izpeljavi je tudi treba pisati: svetujem, verujem, kmetujem itd. ne svetjem, verjem, kmetjem itd.; iz tega se ne more izpeljati: svetorati, verorati itd., akoravno se v svetujem, verujem itd. po pravi izreki le polglasen *u* sliši²⁴ (Nov. 1853). — Iz tega se more spoznati, da je ven (hinaus, foras) prav za prav nekdanji toživni, vnej ali vni (draussen, foris, vani — vuni) nekdanji skazavni sklon, in da je pisanje *zvunaj* ali *zvunah* (skaz. množ. kakor časih, sploh nam. spolih) namesti *zunaj* ali *zuncj*, *razvun* nam. *razun* (razven) itd. nepotrebno.

XXXII.

U. Vjemate se v pomenu besedi vedno in zmirom, ktera se tudi kej mnogotero piše: zmir, zmirej, zmiraj, zmirom, in celo zmeraj, zmeram, zmerom.

T. Vedno je iz *a*) vediti, in pomeni to kar vedomo; *b*) iz *e* in eden (in einem fort, immerfort, immer, continuo), in se lahko loči od večno iz vek (aevum, ewig, cf. hrov. uvijek, vaviek in ujedno).

U. Kako se razloči zmiraj in zmeraj, zmirom in zmerom?

T. Kteri pišejo zmeraj, zmeram ali zmerom, izpeljujejo iz *z* in mera (z mero, v eno mero, v eno mer, venomer). Ne vem, ali se da po tej razlagi opravičiti pisava zmeram ali zmerom; v novoslovenskem težko.

U. Odkod izpeljujejo pa tisti, kteri pišejo zmiraj in zmirom?

T. *a*) Iz besede mir (pax), ktero ogerski Slovenci izrekujejo tudi mer, in tedaj pomeni zmiré, zmirej: ruhig, immer: bodi zmiré (sei ruhig), pusti ga zmiré ali zmirom (cf. bleib immer, mane dum; geh immer, abi modo); *b*) iz staroslov. besede mir, kar pomeni svét (mundus), in po obeh teh naklonih se ima pisati *z i* ne pa *z e*.

U. V čem se ločijo vendar končnice *é* ali *ej*, *aj*, *am* in *om*?

T. Znano je, da je veliko nekdanjih imen se nekako skercilo in spreverglo, da se rabijo zdaj kot narečja (navetja, adverbja) in namesti predlogov. Ohranile so le nektere sklonila. Tako bi bilo postavim: zmir toživni sklon (cf. zvečer, dans, letos), zmiré ali zmirej nekdanji skazavni (cf. časi,

spomladi, sinoči), zmirám ali po družih oblikah zmirom (iz stsl. zmir'm, zmirom) storivni (cf. križ'm ali križem). Zlog *ej* je (po izreki nam. *e*) le zdaljšanje ali opisane nekdanjega jat, ali pa je strinjenje končnice *aj*, ktera je iz *a* s pridjanim *j* (kaj, davnaj, skoraj, kdaj, tedaj itd.) in njo pišejo z drugimi južnimi Slovani tudi mnogi Slovenci.

XXXIII.

U. Doslej oblike njihne (podohe, njihne babice) nisem našel, in ne vem se spomniti, da bi bil jo kje slišal v govorjenji.

T. Tudi meni se dozdeva, da ne more biti pravilna. Za moške osebe je pri svojivnih ali lastnih prilogh in zaimkih obrazilo *ov* ali *ev*, *ova*, *ovo*, za ženske pa *in*, *ina*, *ino*, kjer ostane pri živih osebah *i* nepremakljiv.

U. Ali se ne narejajo taki prilogi iz rodivnega sklona?

T. Se ve da; torej ima bratov, sestrin, ina, ino; iz osebnega zaimena njega — njegov, *a*, *o*, ž. nje — njein = njen, *a*, *o* (hrov. njejnin in njezin cf. družji, družjega, družjega); v dvoj. št. najin, vajin (ne pa najen, vajen), njun (in njen) *a*, *o*; v množ. njih-ov, *a*, *o*. Ko bi se iz njih naredilo svojivno zaimo z obrazilom *in*, bi se *h* pred ko ne mogel spremeniti (njis- in ali njiš- in), česar pa menda še nikoli nikjer nihče ni slišal.

U. Sej se še njih v malokdaj sliši.

T. Res imajo po zahodajih krajih, po Gorenskem v tej priliki raji kar rodivni sklon osebnega zaimena (njih — eorum, earum — hiša, naju, vaju brat, njega, nje mati itd.), po Dolenskem se sliši oboje (njih in njihova hiša itd.), kar se tudi v pisanji lepo podá.

U. Ali bi se ne smela pisati iz njega oblika njegov nam. njegov, ova, ovo?

T. Imamo sicer dokaj prilogh na *av*: kervav, hripav; zaimkov: čigav ali čegav, *a*, *o*; onegav ali ongav, *a*, *o*; vendar je iz njega (kakor iz brata) bolj navadna in pravilna oblika njegov, ova, ovo (bratov, *a*, *o*).

U. Zadnjič že sem te hotel vprašati, kaj pomeni beseda vreča (naložil je na voz vrečo, odvezala je mačkama vrečo, v platnenih vrečah...), in ali ni tudi srednjega spola?

T. Po tem, kakor se tukaj bere, bi móгла biti ženskega spola; ali po moji misli je prav za prav srednjega ter pomeni cilicium, saccus (žakelj).

U. Od kod veš, da je bolje rabiti jo v srednjem spolu?

T. Ker se je a) v staroslovenskem reklo vrétište, in se b) v pomanjšani obliki sedaj reče vrečko, obakrat srednjega spola, dasiravno tudi vrečica (sacculus) iz vreča, e.

U. Ali se ne rabi ravno tako beseda piva in pivo?

T. Res se govori po nekterih krajih piva; vendar je pri družih Slovanih in v staroslovensčini le pivo, a (potus, sicera).

U. Morebiti je pa tista ženskega spola, ki je posebno slastna! Kako to, da se pri mnogih besedah spol tako spreminja?

T. Ženski in srednji spol se dostikrat vjema v sklanji in spregavi; pa tudi sicer je veliko imen, ki so različnega spola po raznih krajih, in skorej pri nobenih Slovanih ni v tej reči toliko razlike, kot pri nas Slovencih.

U. Sej sva imela že besedo pot celo trojnega spola, zakaj bi ne imela tudi trojnega pomena? Pot je postavim a) sudor (pot' se, pot' mu stoji po obrazu itd.); b) via (pot do grada, pot storiti, popraviti itd.) in c) nuntius, kar pravi Nемеc „der Bote“ (pot kamniški, blejski; šmarska potovka ali pa loška itd.). Ali je mar res v tem pomenu iz nemškega? kdo mi je porok? zakaj je Slovincu tolikanj navadna?

T. Ne vem, ali bi mogel ti obstati pred stolom slovničarjev in jezikoslovcev! — V staroslovenskem je v pomenu sudor in via (pot' in pút' ali pôt') v prvem, pa tudi v drugem moškega spola, kakor skorej sploh po vzhodnjih krajih slovenstva, dasiravno tudi ženskega, in v množnem — kakor kamna, kota — celo srednjega spola.

U. S to besedo sklepa Metelko besedo seženj, koja je po njem na Gorenškem, kjer se tudi sežem sliši, moškega, na Dolenskem pa ženskega spola. Obakrat (pot in seženj) se Doleneec vjema s staroslovensčino. — Morebiti je pa le napčna raba tega kriva, da se spol razlikuje, ker ljudje prav ne vedo, pisatelji pa, kakor slišijo, tudi pišejo?

T. Sim ter tje se to lahko primeri; vendar se najde taka razlika tudi v družih jezikih, tudi v staroslovenskem. V novo-slovensčini imamo tacih zgledov dokaj. Nekatere besede so a) v razni obliki tistega pomena in spola (lakot, *i* in lakota, *e*; jablan, *i* in jablana, *e*; britev in britva, molitev in molitva; povodenj in — nja; pesem, *i* in pesma, *e*, — torej pesmih, -mími, morebiti samo pesmi po uni; -ah, -ami po tej obliki itd.); b) v tistem pomenu raznega spola (obed, *a* in obedo, *a*; pečat, *a* in pečat, *i*; pot, *a* in *i*; seženj, *a* in *i*; med, *i* in medo, *a* (*aes*); goved, *i* in govedo, *a*; sočivo in *a*; nprav, *a* in *i* (*mos*, *sententia*); tako morda tudi pivo in *a*, vreče in *a* itd.); c) v raznem spolu raznega pomena (perst, *a* in perst, *i*; klop, *a* in klop, *i*; jesen, *a* in jesen, *i*; med, *a* (*ú*) in med, *i*; del, *a* in delo, *a* itd.

U. Ali niso nekatere tudi v množnem številu tako različne, in kaj je o tacih besedah misliti?

T. V množnem se govori post.: možganje, -*e* in -*i*; otrobjje in -*i*; persi in persa; jaslí in jasle. Une dve ste lahko v teh raznih oblikah moškega spola, torej rod. možganov (stsl. možgan), otrobov; persa bi bilo množno, persi pa dvojno število in v tej obliki je bilo nekdanj navadno. Da se ima pisati jaslí, jaslice, se spozna iz nekdanje rabe.

U. Bere se reber, -*a* in -*i* in rebro, *a* — katero je pravo?

T. Nekdanj se je rabilo le rebro, *a* (*costa*), in da je res srednjega spola, se sklepa tudi iz pomanjšanega rebrica. Tako se bere tu in tam red, *a* (*u*) in red, *i* (*reda*, *redica*, *rida*), nekdanj le red, *a* (*ordo*); jezer, jezera, jezero, nekdanj le v poslednji obliki (*palus*); dlan, *i* ne dlan, *a* (*slovenskega* *dlana* in *uma*; *nevžugani* *dlan*, *Koseski* itd.); pa večer, *a*; perut ali perot, *i* in peruta, *e* — torej -*ih* in -*ah* lahko itd. Izmed poprej imenovanih je v stsl. kakor pivo, vreče, tudi le sočivo, govedo; obed in nprav, *a*; med, *i* (*aes*) itd. . .

XXXV.

U. Ali ne pomeni jezero tudi toliko kot tisuč, in od kod to imenovanje, ali pa tavžent, kar se še tolikrat sliši?

T. Kakor Dobrovski, razlaga tudi Metelko hrovaško jezero za 1000 iz ogerskega ezer, tisuč iz gotiškega

thusund, kar Kranjec, kteremu tisuč sicer ni neznano, in mu tudi jezero rabi v kaki naglici p. tri sto jezero (subintelligitur hudičev), naj raji po nemški govoricu tavžent izrekuje. Tma v pomenu *myrias* (decem millia) na Kranjskem ni več v navadi; še pa je v pomenu neznanska množica ali sila: tma vojsčakov (toliko, da se tma dela; kakor listja in trave).

U. Čudno se mi vendar le zdi, da Slovenec za 1000 nima dobre svoje besede!

T. To se pa ne more reči, ker niso vsi te misli. Prav verjetno se mi zdi, kar piše v tej besedi iskreni Jarnik.

U. Povej no povej! Jarnika kej čislam.

T. Če tudi Dobrovski pravi, da je tisušč, tisjašč iz gotiškega *thusund*, vendar jaz o tem zelo dvomim. Kako da bi Slovan, kteri je že nekdanj za desetkrat večje število imel besedo *tma*, ne mogel zaznamnjati manjšega števila, in da bi si pri Gotih mogel sposoditi ime njegovo? Tisuč se mi zdi tako čisto slovanskega vira, kakor kterakoli beseda naša, dasiravno se je v obliki kakor mnogo družih pokvarila. Tisuč razlagam iz desjat sat (sot, set). Znano je, da se je sto nekdanj sklanjalo, kakor se v družih narečjih še sedaj; deset zahteva za seboj sto v rodivnem; dvakrat zaporedoma sjat sat ali set set v oblikah desjat sat, deset set se ne glasi lepo, torej si je slovanski jezik s tem pomagal, kolikor se je dalo, kakor v sto družih primerah. Dvojni *s—t s—t* se je sam po sebi in po pravilih lepoglasja spremenil v *šč*. Na priliko nam je česki *dvanact*, in naš *dvanajst* namesti nekdanjega *dvanadeset*. Da se je pa čista korenika *des* v *tis* sprevergla, to se nam ne more zdeti čudno, kakor tudi to ne, kar Metelko neznano dobro razloži *top* v besedi *topir* (nam. *dupír*). Kakor tu, se je tudi v *tisuč* *d* spremenil v *t*. Verh tega je v korenu *dup u* naj bolj zamolkli glasnik, prešel je torej v čistejši glasnik, in sicer v *o*. Tako je tudi v korenu *des e* se povzdignil v višoji samoglasnik *i*: *tisušč*, *tisjašč*. — Ali se mar po tej razlagi tisuč ne da Slovanom prilastovati? ali mar ni slovanska? Tako meni Jarnik.

U. Jaz tudi tako. Veseli me, kadar koli spoznam kako besedo za slovensko, o kteri sem menil, da je tuja.

T. Varovati se je treba, da človeka prevelika lastna ljubezen ne preslepi; vendar v tej besedi jo rad potegnem z

Jarnikom zlasti, kar sem bral, kako Schleicher razlaga slov. besedo sto, skr. čatam iz (da)ča-(dača)ta.

XXXVI.

U. Midva sva govorila in pisala v poslednjem razgovoru tisuč; na zadnji strani tvojega poslednjega lista je pa brati: „k tisočletni jubilejni slovesnosti pokristijanjenja“.

T. Res pišejo vse križem sedaj tisuč sedaj tisoč, kakor tudi temuč in temoč.

U. Prav, da me spomniš, ker sem te ravno zavolj te besede že mislil poprašati.

T. V staroslovenskem je bilo tijsûšta ali tisûsča ženskega spola, kakor še sedaj menda v ruskem (tijsešta, tisjašča) in hrov. serbskem (tisuča, dvě tisuče, pet tisûčah.), v českem (tisjuc, tisíc, na tisice) je moškega spola; v novoslovenskem se ni sklanjalo v 16. veku, kakor piše Miklosič (tisoč).

U. Kakor se meni zdi, se pa v novoslov. zdaj sklanja. Kolikrat sem že čul p.: ne premore nobenega tisuča, šteje toliko tisučev, s toliko tisuči jo je pobegnil itd.

T. Tudi jezer ali jezero (iz madj. ezer) se je v 16. stoletji in še pozneje rabilo nesklanljivo: štiri jezer, štirim jezer; dve jezero, pet jezero, deset jezero, štiri jezero; vendar tudi: deset jezer, z deset jezermi, četiri jezera, pet jezer, z desetimi jezermi itd. (Mikl. pg. 184.) Tako se tudi v novosl. po moji misli prav in lepo reče: tisuč, a, ev..; tisučni, tisučnik, tisučnica slovanska (millenarium slavicum).

U. Zakaj pa ne pišeš tisoč, tisočnica, tisočletnica?

T. Ker nobeni drugi Slovani ne pisarijo tisoč, pa tudi jaz ne maram; pišem torej raji tisuč, kakor pišejo bližnji naši bratje ob jugu, Serbi in Hrovatje.

U. Morebiti iz ravno tega razloga pišeš temuč, ne pa temoč? Kako razlagajo to besedico?

T. a) Iz dajavnega temu (ta, tega) s pritaknjenim č (Metelko), in pisati se mora temuč ne pa temoč; b) iz tem več (Miklosič), in *ve* se spremeni v *u* ne pa v *o*, kakor tolikrat post.: ven - zunej, dveri - duri, skverniti - skruniti, brevno - bruno itd. (cf. XXXI. in VIII.)

U. Niso, nejsa in celo nêso sem že vidil, vendar si te različne pisave razlagati ne znam.

T. Nikavnica v slovenskem je *ne*, ktera se z imeni, s prilogi in terpivnimi deležji sklepa: snaga — nesnaga, umen — neumen, znan — neznan; pa tudi, zdaj pač bolj poredkoma, *nî*; nekđaj pa je bilo celo navadno (ni — ni, niti — niti, nec — neque): ne znamo ni plavati, ni jahati; kjer jih ni molji, ni erja ne snê. cf. Dalmatin.

U. Da Doleneec pravi nejsa ali najso, to vem; ali tega ne vem, kako se more pisati nêso.

T. Res se sliši niže po Dolenskem bolj nêso — nejsa, po Gorenskem pa niso. Sostavljeno je iz *ne* in *jesem*, torej nejesem, nejesi, nejest itd.; to smo skrajšali sčasoma v nejsem, nêsem, nisem, nisi in v 3. osebi le *nî* namesti nije, kakor se drugod po Slovanskem tudi govori. V 3. osebi množ. števil. se je že v staroslovenskem pisalo le sût' ne pa jesût', torej nikavno nêso po Miklosičevem znamenju visocega *e* (jat), kakor sem ti že unkrat omenil. On namreč piše nêsem, nêsi, nêso, kakor nêmam, nêmaš iz ne imam, ne imaš itd.

U. Ni davno, kar se je nekdo hudo hudo jezil nad to zmešnjavo, da človek zdaj ne vé, pri čem je zastran naglasaka in naglaševanja. Doslej smo izgovarjali *ê* globoko kakor v *ne sem* (fero), *ne si* (fer); odslej bi ga mógli pa visoko ali kakor dvoglasnik. Že tako je pravo slovensko branje in naglaševanje tujcem težave delalo, zdaj je pa še domače zbegalo!

T. Kaj se tako huduješ, sej tudi jaz ne poterdim tega pisanja (nêsem, nêsi, nê, nêso). Res v sedanjem pravopisu izreke na tanko zaznamovati ne moremo; Metelko jo je na tanko določil. Pomagajmo si, kakor se da. Ker je pisanje nêsem ali nesem zlasti, odkar pišemo sem namesti sim (nesim), nesi, neso dvomno in zapeljivo, nejsem nejsi, nej, ali celo nejsa preposebno in preokorno, torej pišimo po moji misli po gorenski izreki nisem, nisi, ni, niso, in — dvombe zginejo.

U. Res so se slovenski pisatelji te pisave sploh poprijeli; ali pa imamo še katero priliko ali enakost z njo v slovenskem jeziku?

T. Prašaš! Ali ne veš, da je *ne* djavno ali terdivno, *ni* pa nikavno? Primeri *nekdo* — *nikdo* (nihče, nisče), *nekaj* — *nikaj* (nič), *nekje* — *nikjer*, *nekamo* — *nikamor*, *nekod* — *nikodar*, *nekako* — *nikakor*, *nikar* — *nikarte* itd. Kakor v teh besedah, zanikuje tudi v *nisem*, *nimam*.

U. Poprej si rekel, da se *ne* z imeni, s prilogi in terdivnimi deležji sklepa ali skupaj piše; kako pa *ni*, ali se tudi sicer z glagoli v pisanji stika?

T. Stika se *ne* in *ni*, toda le v treh glagolih: *nisem*, *nimam* in *nočem* iz *ne-jsem*, *ne-imam*, *ne-hočem*, *ne-očem*, *nočem*, pa tudi *nečem* — naravnost iz *ne* in *čem*, *češ*, *če*, in celo *notel*, *notla* namesti *ne-hotel*, *ne-hotla*, *ne-otla*, *hoté noté*, *nam. nehoté* itd. Primeri tudi *nobeden*, *noben*, *nobenkrat*. Napčna je torej pisava: *ne sem ga vidil*, *ne je prišel*, ali pa: *je ne prišel* itd.

U. Prav, da vem: *nisem*, *nimam*, *nočem* ali *nečem*; sicer pa *ne znam*, *ne vem*, *ne morem*, *ne smem*, *ne delam* itd.

XXXVIII.

T. Gerdo me je unkrat nekdo prijel, da sem starokopitnež in dové kak še sitnež, ker za sklone v slovenskem ne rabim tistih imenovanj, ktere imajo nove slovnice naše.

U. Prav ti je, zakaj pa ne napreduješ z drugimi vred! Dobro bi vendar bilo, da bi to nekoliko razjasnil, ker jih res vsak po svoji glavi, časi tudi termi, imenuje in vreduje.

T. Da sebi in drugim pojasnim vsaj nekoliko to reč, poglejva, kako jih imenujejo slovníčarji naši.

1) O. Marko l. 1768: imenuvave, rodnik, dajave, tožnik, vekave, zmaknik (Nehmfall), spremuvave (Gleitsfall).

2) Sellenko l. 1791: imenuvave, čigavave, dajave, tožuvave, pomiluvave, perstanuvave, združuvave.

3) Vodnik l. 1811: imenvaven, rodiven, dajaven, toživen, skazaven, sturiven in klicaven.

4) Metelko l. 1825: imenovaven, toživen, rodiven, dajaven, skazaven, storiven in zvaven.

5) Muršec l. 1847: imenivnik, rodivnik, prisvojevnik, kazavnik, mestnik, druževnik.

6) Potočnik l. 1849: imenovavnik, rodivnik, prisojivnik, kazavnik, mestnik in druživnik.

7) Janežič l. 1854: imenovavnik, rodivnik, dajavnik, toživnik, mestnik, druživnik in klicavnik; l. 1863 je le toživnik spremenil v kazavnik. — Iz tega spregleda vidiš, kako so posamesne sklonne imenovali slovnčarji slovenski.

U. Kako jih pa zovejo drugi Slovani? ali mi veš kaj povedati v tej reči?

T. Kakor jih je vredil Dobrovski, tako jih je vredil Metelko za nas Slovence, in popred že Puchmayer za Ruse. Sploh se rusovske imena vjemajo z nekdanjimi staroslovenskimi ali s cerkveno slovensčino.

8) Puchmayer l. 1820: imeniteljni, viniteljni, roditeljni, dateljni, predložnji (ali po stsl. skazateljni, narrativus), tvoriteljni, zvateljni.

9) Levicki l. 1845. za rusinske učilne: kakor poprejšnji, razun tega, da mu je predložni po ruski tudi méstiteljni.

10) Hanka l. 1846. v svojem ruskem berilu ravno tako; v česki knjižici (1849) svoji imenuje local místni, instrumental nástrojni čili společni t. j. sociativ.

11) Smoler l. 1861. za Serbe v gornji Lužici (mala serbska ryčnica): mjenovak, rodžak, dowak, žadak, wotak, mėsćak, pzedwodžak.

12) Mažuranić A. l. 1861. (slovnica hěrvatska): imeniteljni, roditeljni, dateljni, tužiteljni, zvateljni, mėsćni, orudni.

No, ktere imena so tebi naj bolj všeč?

U. Meni bi naj bolje se zdele, da bi jih zaporedoma imenovali: prvi, drugi, tretji, četerti, peti, šesti in sedmi sklon, toda bi mogli določiti versto ali vredbo za vselej.

T. Res, če je Gutsman l. 1777. celó mesce v letu tako zaznamnjaj (pervnik, drugnik, tretnik, štertnik... ednajstnik, dvanajstnik), zakaj bi mi sedmero slovenskih sklonov ne smeli tako šteti?!

U. Zakaj ima Metelko za imenovavnim koj toživni sklon?

T. Zato, ker ga ima Dobrovski, in ta ga je postavil koj za prvim sklonom, ker se z njim tolikrat popolnoma vjema, p. pri moških neživih ali pri srednjih skozi in skozi; torej iz umoslovnega razloga. Zvavni je pa v nsl. večidel enak imenovavnemu, za to ga je v sklanji kar opustil. Lastna, zlasti slovenska sklonna sta pa local in instrumental ali social, ktera je z Vodnikom po nekdanji stsl. imenoval: skazavni in storivni. Sicer se nekteri spodtikajo o tem, da sta glagola

ta doveršivna, uni pa (imenovavni, rodivni itd.) so nedoveršivni, in da bi se morebiti bolje reklo le kazavni in tvorivni; pa je koj bolj nenavadno, in če se že spreminja, naj se spremeni popolnoma, in sej je prisvojivnik ali prisojivnik tudi. — Pomisliti je treba, da kakor se tudi ta dva sklona imenujeta, nista določena še s samim imenovanjem. Še v latinskem se jim tesna godi, da jih ne vedo zaznamnjati prav: social, sociativ ali instrumental; local ali locativ. Taki so tudi drugi, p. genitiv, accusativ itd.

U. Zakaj se pa ti deržiš kakor klop starega imenovanja?

T. Zato, ker me a) vedno premenjevanje jezi; b) ker je uno staro, uterjeno; c) ker se z novim reč ne zboljša; d) ker so une imena kratke in krepke; e) ker se lepše glasijo kot imenovavnik, kazavnik itd., — goltnikov kakor sičnikov imamo tako dokaj v slovenskem; — f) ker jih ima Vodnik in g) Metelko in h) slednjič se vjemajo z latinskimi, kar je učenecem posebno koristno. Zato mislim, naj se tudi latinski red terdo ohrani, kolikor se dá, in torej le namesti ablativa, kakoršnega v slovensčini nimamo, lastna slovenska postavitva: local in instrumental. In kakor v latinskem ni treba privedati besedice casus, tako je tudi v slovenskem (sklon, pa d) ni treba. Reče se ob kratkem: to in to ime je v dajavnem ali v skazavnem itd. Djal sem, da se vjema imenovanje z latinskim, in ravno za tega voljo mi bolj dopade dajavni, kakor svojivni ali prisojivnik, to živni (accusativus, riniteljni iz vina v ruskem in stsl. causa, culpa) bolj kakor kazavni; zvavni, ker je beseda zvati, pozvati, poziv, zev.. v sedanji pisavi in v slovanskih knjigah tolikanj navadna; mestni ali mestnik je sicer dobro, pa bolje določi skazavni — vnanje in notranje — telesno in duhovno (skazati stsl. monstrare, interpretari). Tako tudi storivni (instrumental, stsl. tvoriti facere, stvoriti conficere); orudni je prenerodno, in druživnik je tudi le enostransko, torej je po moji misli res naj bolje ostati pri starem nekdanjem imenovanju.

U. Naj bi pa kar latinske imena prideržali?

T. Za učene in v učenih knjigah se tudi kej lepo podajo in pri mnogih že bero: Majar v svojih „Pravilih, kako izobraževati ilirsko narečje i u obče slavenski jezik“; Hanka in Miklosiç v staroslovenski, Hattala v česki, Viktorin

v slovaški slovnici itd.; za bolj priproste se vé je domače ime pristno, ker je umevno.

U. Eni postavljajo instrumental pred lokal, zakaj ga pa ti ne?

T. Res ga devajo (p. Miklosič itd.), vendar, ker je uni red bolj uterjen (cf. Dobrovski, Kopitar in celo P. Marko, Sellenko itd.), ker se vjemamo v njem z Rusi, Serbi in Hrovati in sploh z latinsčino, torej mi je ljubši, in znamnjati hočem sklone slovenske vprihodnje takole:

Pervi	Imenovavni	Nominativus —
Drugi	Rodivni	Genitivus
Tretji	Dajavni	Dativus
Četerti	Toživni	Accusativus
Peti	Zvavni	Vocativus
Šesti	Skazavni	Localis
Sedmi	Storivni	Instrumentalis —

in okrajšano: Im. R. D. T. Zv. Sk. St.

XXXIX.

U. Pra — pre — pri — pro — in časih celo per — se bere v mnogih besedah; kako se ločijo ti predlogi v rabi in v pomenu?

T. Per in pri je v slovenskem ločljiv predlog, pra, pre in pro so pa neločljivi. Rabijo se dostikrat ne le v zvezi z glagoli, ampak tudi z imeni, prilogi in drugimi besedami: *praded* in *preded*; *preserčno*, *priserčno* in *perserčno*; *prostor* in *prestor*; *prevred* ali *prezgodaj* itd.

U. Povej mi kaj o prvih dveh pra in pre!

T. Pra (latinski pro, nemški ur-) kaže, kar je bilo v začetku, kar je prvotno ali predej, in se vjema v pomenu velikrat s predlogom pred (ante, prae): *praded* ali *preded*, *pravnu* itd. V novoslov. se je precej pogubilo in časi rabimo namesti njega *pred*, večidel pa *pre*, ter pravimo *preded*, *prevnu*. Pra se nam je sploh ohranilo le v besedi *praprat*, stsl. paprat.

U. Pre mora imeti še drug pomen, ker ga rabimo v toliko besedah, in kakor se mi zdi, celo namesti pri ali per.

T. Pre stopnjuje pomen v sestavljenih besedah zviševaje in zniževaje. Treba je torej vselej prav ločiti, in časi se še le

iz celega stavka posneti dá pravi pomen. Tako spreminja in stopnjuje priloge, pa tudi samostavne imena: *predrag* (sehr theuer, zu theuer), *preljub*, *prevelik*, *prelep* (sehr schön, zu schön), *premoder*, *prederzen*, *preširen* (leichtsinnig) itd.

U. Torej *preširen* (leichtsinnig) je bil naš pesnik, ker ga zdaj sim ter tje tako (*Preširen*) pišejo!

T. *Preširni* so tudi tisti, kateri mu toliko let po njegovi smerti očitajo, kako *preširno* je popeval. Čez sto in sto let bodo naši mlajši mislili, da smo imeli dva taka pesnika (*Prešern* in *Preširen*)!!

U. Kako se stopnjujejo samostavniki s predlogom *pre*?

T. Naglost — *prenaglost*, derznost — *prederznost*, lepota — *prelepota* (sehr grosse Schönheit oder Pracht, zu grosse Schönheit), draginja — *predraginja*, celó *premraz*, *preblato* itd. Zlasti pogosto se *pre* sklepa z glagoli: *prebiti*, *preboleti*, *pregledati*, *pregovoriti*, *prenarediti*, *pregnati* itd.

U. Kako se loči *pre* in *per*?

T. *Per* se v pomenu vjema s *pri*, in sedanji čas so skorej sploh jeli pisati *pri*, dasiravno se *per* med prostim ljudstvom pogostoma sliši, zlasti v besedah, v katerih se *i* ne zateguje: *pergodba*, *perprava*, *persega*, *permerin*, *perletin*; v zategnjenih se *i* govori in piše: *prisad*, *prilika*, *primek*, *prištava* itd.

U. Zakaj se pa *per* ne piše, ker se govori po toliko krajih?

T. Nekaj se *pri* a) lepše glasi posebno, kadar se več zlasti terdih soglasnikov snide: *perdrobiti*, *perdružiti*, *perriniti*, *perstradati*, *perkratiti*, *perročeni*; — nekaj b) se pa celó v teh besedah po Kranjskem, zlasti po dolenskih krajih bliže hrovaške meje, sliši, in c) ker drugi Slovani nimajo predloga *per*, torej so se tudi slovenski pisatelji raji poprijeli slovanskega *pri*, ter pišejo sploh: *priprava*, *pridobiti*, *priročeni*.

U. Nekaj se pa novoslovenski krč i bojé menda, da bi po kranjski izreki dosledno mógli pisati *pr* namesti *per*: *prfrleti*, *prvržem*, *prrentačim*, *prigram*, *prsmoda*!!

T. Dobro je ločiti v pisanji *pre* in *pri*. Vse kaj drugega pomeni *pridjati* in *predjati*, *prikupiti* in *prekupiti*, *pripeti* in *prepeti*, *priplavati* in *preplavati*, *pristriči* in *prestriči*. Kakor se vjema *pre* z nemškim *über*, *um*, in latinskim *trans*, *super*; tako se vjema *pri* z nem. *bei*, *zu*, *hinzu*, in *lat.*

ad, apud. Kadar ne veš prav, primeri s katerim drugim jezikom in spoznal boš pravico.

U. Kakor zadeva s *per*, tako časi menda tudi s *pre*; vsaj meni se dozdeva, da pri pomen lahko zvišuje in znižuje.

T. Res je to, p.: *pridati*, *prigospodariti* pa *prisekati*, *pristriči*, *prikratiti*; vendar obakrat hoče reči neka *j*, nekoliko, polagoma, kakor pri strani. V tem sta si podobna pri in do; vendar spet s tem razločkom, da do znamenjuje dokončno dopolnjenje ali dostavo tega, kar je manjkalo, pri pa kaže sploh kako pridavo ali kako prilaganje: *dokupiti* — *prikupiti*; *dodati* — *pridati*.

U. Kako se pre strinja s *pro*, ki se v sedanji pisavi večkrat bere?

T. Kakor pra je tudi *pro* bilo v staroslovensčini in je še v družih slovanskih narečjih bolj pogostno kot v sedanji slovensčini. V govorjenji se je sploh le v nekterih besedah ohranilo, p.: *prodati*, *prodajati*, *pro* - sprostreti, sprostirati, *prodaj*, *prodaja*, *prostor*; vendar se celó v teh večidel sliši *predati*, *prestor*, da si bi radi eni rabili *predati* v pomenu *übergeben* (po domače: *čez dati* t. j. hišo, posestvo!), *prodáti* verkaufen, *pródati* ali *prodájati* feil bieten. Kakor pri se tudi *pro* po dolenjih stranah slovenstva bolj pogostoma sliši kot po gorenjih: *prorok*, *prognati*, *prognanstvo*, *prokleti*, *projezditi* namesti bolj navadnega *prerok*, *prekleti*, *prejezditi*.

U. Prav bi bilo morebiti, da bi se po okolisčinah, po različnosti knjig in pisem rabilo zdaj to zdaj to, kakor se piše za proste ali za bistre: *pro* in *pre*, *pra* in *pre*, *pri* in *per*!

XI.

U. Kadaj, kdaj in kdaj se piše popraševaje in kdaj pomeni časih to, kar nek daj; ali bi se ne dalo to v pisanji razločiti?

T. Dalo bi se že. Zaznamnjati bi se móglo, kdáj in kdáj, kakor tudi káj in káj, sáj in sáj itd.

U. Pa je tisto znamnje sitno in negodno zlasti, ker smo mi kajka vci!

T. Najde se pač kde j in kej in sej tudi, in jaz menim, da bi se za umevnosti voljo smelo razločevati ter pisati: kaj

(quid, was) in kej (ecquid, tandem, etwa, wohl), kdaj (quando, wann) in kdej (aliquando, quondam, irgendwann, einst), saj ali vsaj (wenigstens) in sej (ja, ja doch).

U. Zakaj se pa vselej ne piše vsaj nam. saj, da bi se vsaj vedilo, katero je?

T. Za to, ker se v velikrat opusča, p.: las n. vlas, oblak n. obvlak, last n. vlast, zlasti n. zvlasti ali vzlasti, pričo in vpričo, tako tudi saj nam. vsaj itd.

U. Ali pa pišejo tudi dobri pisatelji tako?

T. Bere se pri Kopitarji že, in Murko ga ima v svojem besedniku: kaj, po Koroškem in Kranjskem, pravi, se glasi kej, in pové, v katerem pomenu se rabi: mu ni dobro — mu ni kaj dobro (nicht so recht gut); kako vam je kaj? (wie ist es euch doch wohl); je poslal po-nj, da bi mu svetoval, kaj bi bilo kaj storiti (was wohl irgend zu thun wäre). Metelko ima oboje: kaj in kej (kaj kej was etwa, was wohl), kdaj in kdej, saj in sej.

U. Posebno velikrat se rabi besedica kej, in kakor se mi zdi, ima neko posebno moč v sebi.

T. Res spreminja pomen in sicer zviševaje in zniževaje: To je kej lepo (prav, jako), kej kej lepo (prav prav) — das ist was schön — pravi slovenski Nemeč! To je kej drago (predrago, sehr in zu theuer). Kako se kej sklepa z glagolom nimam, je brati v Metelk. slovn. str. 235.

U. Kako se bere o tem v poslednji slovnici slovenski?

T. Janežič piše: Saj (lat. enim, etenim — nemšk. denn, nämlich) izrekuje vzrok kot reč sploh znano in naravno, ki se sama po sebi razumeva: Počakaj, saj nisi voda. — Naj se ta veznik dobro loči od prislova vsaj = nemšk. wenigstens.

U. Kako pa kdaj in kaj?

T. Za to menim, da se sme v pisanji res ločiti kdaj in kdej, kaj in kej, saj in sej v povedanem pomenu, zlasti v bolj domači, slovenski pisavi.

U. Sej res! Zdaj saj vem.

XLI.

T. Menda v malokterih besedah je v slovenskem pisanji toliko razlike, kolikor je je v tistih, ki so z *v* ali *u* sestavljene. Torej so eni že svetovali, da pišimo vselej *u* — in celo predlog *u* namesti *v*, kakor pišejo tudi drugi Slovani.

U. Sej je tudi v najni knjižici brati zdaj vtolažena, vdana, zdaj utolažilo, udala; vzdigal, vtكاني, vnuk, urokov, užigala itd.

T. Pisalo se je o tem mnogo že pred desetimi leti, in kar je pisal Metelko o tej reči v slovnici l. 1825, to je razložil tudi v Novicah l. 1853.

U. Povej mi povej, kako je pojasnil to pisavo!

T. Metelko piše od *u* in *v* takole: „Nekteri ne vé, kdaj bi pred glagolom *v* in kdaj bi *u* pisal; in zato piše brez razložka v pomenu zdaj: vtaknem, vgasnem, vkradem itd., zdaj: utaknem, ugasnem, ukradem itd. Tukaj bi se lahko dosegla edinost in pravoslednost v pisavi po tem pravilu: piši *v* 1) kadar pomeni djanje v kako reč (*ein, hinein*), n. pr.: vrinem, vtisnem, vložim itd.; 2) kadar pomeni na ali gôri (takrat je *v* iz predloga *v*z): vložim (*auflegen* namesti vsložim), ezamem, vstanem itd. Sicer pa piši vselej *u*, ki velikrat nič drugega ne pomeni kakor spolnjeno ali doveršeno djanje v doveršivnih glagolih, n. pr.: utopim, ulovim, ugledam itd. V tem ali unem pomenu dobiva ravno tisti glagol zdaj *u* zdaj *v*: utopiti (*ersäufen*), udariti (*schlagen*, perfectiv), in vtopiti (*eintunken, einmengen*), vdariti (*einschlagen*, auch perfectiv) itd. Iz tega se vidi, da vkradem, vmerjem, vkažem itd., ker se le spolnitev djanja naznanja, je z *v* napak pisano“.

Zastran predloga *v*, ki so ga nekteri premeniti hotli v *u*, pravi: „To premembo *v* v *u* tudi v samostojnem predlogu vpeljati se mi ne zdi varno, ako ravno v pesmih to svobodo rad poterdim. Zakaj se mi prederzne premembe sploh nevarne zdé, si je lože misliti, kakor jih tukaj v preozkem prostoru dovoljno razložiti“.

Te pravila so kratke in dosti gotove, in dasi ravno se je pozneje po raznih časnikih in knjigah mnogo o tem pisarilo, vendar nobeden boljših, krajših in bolj gotovih ni povedal, le sim ter tje so to reč pojasnovali. Kakor te pravila gotovega slovničarja, tako so mi všeč izverstni izgledi, ktere je v ta namen sestavil Janežič v svoji slovnici l. 1863.

U. Kaži mi jih, morebiti se bova po tem lože spridoma pomenkovala in saj v nekterih besedah do dobrega spoznala pravo pisavo.

T. Ondi se bere tole: „Zastran pisave *v* — *u* gl. predlog *v*; sicer pa primeri še sledeče izgledé: Vreži mi tri križce v palico — ureži mi kruha; tatje so v hišo vlomili — ulomi mi vejico; v ного se je vsekaj — usekaj mi palico; vstěj mu stari dolg — užtel sem se; počakaj, da se voda v sod eteče — da se voda uteče; za župana so ga vstavili — nabiro so ustavili; v kot se vmekni — umekni se sovražniku i. t. d.

U. Ti izgledje se lepo vjemajo s pravili, ktere je bil dal Metelko deset let poprej v Novicah. Rad bi pa, da bi še

midva se dogovorila o nekterih besedah, ki se tolikrat in tolikanj različno pišejo.

T. Naberj jih, in poskusila si bova si jih kolikor toliko razložiti, toda prihodnjič.

XLII.

T. Da se sostava s predlogi more spoznati, je poprej treba vediti, kaj pomenijo predlogi posamesno; v ta namen pogledjva v Janežičevo slovnico (1863) in beri, kar je ondi brati o sostavah z *v-*, *u-*, in *vs-*!

U. „**V** (= nemšk. ein —, hinein —, lat. in) pomenja devanje ali prestavljanje iz kraja v kraj, posebno v znotranji del in se loči od neločljivih predlogov *u* — in *vs* —: včlovečiti se, vdeliti, vdeti, vdihniti, vdolbsti, vgnati, vgrizniti, vgnjezditi se, vkuhati se, vlti, vložiti, vpeljati, vpiliti, vpisati, vplesti, vpreti se, vrezati, vriniti, vsaditi, vsesti se, vsiliti se, vstaviti, vstopiti, vtakniti, vteči, vtisniti, vvesti, vživati.“

T. Kaj piše o predlogu *u-*?

U. „**U** popolnoma različen od predloga *v* — v sostavah, naznanja sploh spolnitev kacega djanja, bodi si odvzetje ali umanjšanje, ubeg ali ustavljenje, ali pa kak drug učinek in se vjema z nemškimi prednicami *ab-*, *ent-*, *cr-*, *ver-*, *von-* ali z latinskimi *ab-*, *de-*, *per-*: učesniti, ubogati, ugoteti, ukratiti, ulomiti, umanjšati, unesti, upeljati, ustaviti, uteči — čakati, ubiti, ubrati, ugasniti, ugoditi, ugonobiti, ujasniti se, ukrotiti, umreti, upehati, uprašiti, usehniti, ustrašiti se, ustreliti, uštetiti se, utolažiti, utoniti, utruditi.“

T. In kaj se bere o sostavi z *vs-*?

U. „**Vs**, pred terdimi soglasniki *vs* (= nemšk. emp or-, auf-, lat. ex) poménja vselej mérdjavnosti na kviško; v ljudski rabi se mu je včasí *v*, včasí $\approx$ odbrusil: vzhajati, vzdigniti, vzdržati, vskipeti, vzeti — zbuditi (m. vzbuditi), vstati (m. vzstati), vstopiti se (m. vzstopiti), zleteti (m. vzleteti)“.

T. Po teh in unih pravilih ti ne bo pretežko razsoditi, kdaj se ima *v-* in kdaj *u-* pisati, dasiravno je časi dvomno, in kakor Janežič sam pravi: „Včasí je težko razločno dognati, kedaj bi trebalo pisati *v*, kedaj *u* v zloženih besedah, ker se se take besedice s časom zelo obrusile“.

U. Da se pa doseže edinost in pravoslednost v pisavi, se hočem ravnati po *Metelkovih* pravilih, ker se po njih smem precej prosto gibati in, kakor si mislim, pisati v toliko glagolih sedaj v sedaj *u*.

T. Res je, da se sme časi pisati zdaj to, zdaj uno, kakor si človek misli; vendar si posebej o teh predlogih pomni še tole: *v* in *u* sta bila v stsl. samostojna ali ločljiva, in sicer *v'* (in) s terdim polglasnikom ali jerom *) (kakor *s'* in *k'*) in z naslednjim toživnim — na vprašanje kje? — in *u* (apud) z rodivnim sklonom, kakor ga imajo še sedaj, p. Čehi, Hrvatje i. dr. Mi Slovenci smo ga v tem pomenu zgubili in ravimo namesti njega *v* ali *pri* s skazavnim. V sestavih se vjema *u* velikrat z gerškim *a-* (privativum), in tako se da razlagati nektera beseda, p.: ubog, ubožen, ubožnost, ubožati — ravno nasprot besedam: Bog, bogat, bogastvo, obogateti; uima (calamitas, Wetterschade am Getreide) iz *u* in imem; utek (Eintrag der Weber) iz *u* in tkati, kar se potke, pri tkanji pogubi, po moji misli, v pomenu *ver-*, *ent-*, sicer bi se moglo pisati vtek, kar se vmes vtke ali s tem pridobi. Tako tudi ušteti se (im Zählen einen Fehler begehen, sich ver zählen), upeči se (sich einbacken, d. i. an Grösse verlieren), ustaviti (cinstellen, d. i. abstellen, zum Stehen bringen, hemmen) itd.

U. Ravno ta beseda se tolikanj različno piše in bere simtertje: *vstav*, *vstava*, *vstaviti*, *vstanoviti* in *ustav*, *ustava*, *ustaviti*, *ustanoviti* — kako je to?

T. *Vstati* je prav za prav nam. *vzstati* — torej pišem vselej raji *v-* (v pomenu lat. *in*, nemšk. *ein*, *an* ali *auf* —): *vstav* (*institutum*), *vstava*, *vstanova* (*institutio*), *vstanoviti*, ker *ustava* pomeni to, kar *odstava*, *odprava*. Smešno je pač brati tolikrat v knjigah in v pismih *utisk*, *upliv* v pomenu *Eindruck*, *Einfluss*, kar vendar pomeni le *Abdruck*, *Abfluss*! Pisati se mora vsled danih pravil *vtis*, *vtisk* (*Eindruck*), *vliv*,

*) V stari cirilski azbuki ste bile dve pismeni za dvojni polglasnik, ktere smo v novi abecedi zgubili. *Metelko* je hotel vsaj eno vpeljati, pa se ni dalo. Ker lastnih znamenj ni v sedanji pisavi, sem znamval doslej, razun nekterih tujih pogrškov, terdi polglasnik *z'* — ker ravna čerta kaže terdobo sama po sebi — in mehki *z'* — ker se uda in svojega pismena nekako oklene. — V slovnicalh se uni imenuje *jer*, ta pa *jerek*. Učeni slovanski in nemški jezikoslovci znajvajo *jer z'* in *jerek z'*, časih *jer z'* in *jerek z'*; ali pa, kakor *Miklosič* in mnogi drugi: *jer z u* in *jerek z i*. — Taka se nam godi, ker smo pravo znamenje zgubili!

vpliv, vték ali vtok (*Einfluss*), kakor rhod, vstop (*Eintritt*),
 uhod, ustop (*Ab- oder Rücktritt*); vvod, vpeljava (*Einleitung*)
 in uvod, upeljava (*odvod, odpeljava, Ableitung*); viti ali boljše
 vniti (*intrare*) in uiti (*evadere*). Tako tudi vneti in vžgati
 (*incendere*) in vžigati — ker so glagoli z *v* lahko doversivni
 in nedoversivni; vzeti — ker iz *vz* in jeti, jamem; vspeh
 ali vspeh iz *vz* in peh ali speh, kakor vzhod (*Aufgang*), vstop
 (*Auftritt*), vzrok, vrok iz *vz* in rok, reči (*eročen, vrok in-*
cantamentum). Iz tega vzroka pišem celo vzor, zgled m. vz-
 gled, raji kot uzor, ker se mi zdi razlaga iz vzirati — vzi-
 rati (*auf — emporblicken zum Vorbild, Muster, torej Ideal*),
 ne pa iz uzirati se (*absehen, wegblicken*). Tako bi se more-
 bití dalo ločiti vdati se komu (*vdan, vdanost*) in udati koga
 ali kaj; vstreči komu in ustreči ali prestreči koga; vbrati v kaj
 in ubrati ali pobegniti t. j. potegniti jo, vpirati se v kaj in
 upirati ali opirati se (*upor, opor*) komu ali zoper koga; prev-
 dariti, preppiti, vprašati (*iz vprositi, interrogare*), vdeležiti
 se, vjeti (*einfangen*) itd. — Časi se predlog *v* kar potegne k
 naslednji besedi in sklene z njo: vpravni, vrediti (*v red deti*
 ali *djati*), vnemaren, vkup, vselej (*iz ves, vsa, vse*), vprek,
 vsled, vpricho, vnovič, vedno (*v - edno ali jedno*).

U. Stoj stoj — in nikar me ne vpregaj in ne vklepaj
 tako! Ti pač ne pomisliš, kako zlata je prostost in svoboda!
 Nikar me torej ne vpeljaj v skušnjava!

XLIII.

U. Ker se *v'* z *jerom* vjema s predlogom *s'* ali *z'* po ne-
 kdanji pisavi, in ker ravno o sestavah govoriva, — zakaj pi-
 šejo eni nekaj časa že sestava, sestaviti, seglasnik, seroden
 itd.? Vajen sem bil doslej le pisati *sostava, sostaviti, soglas-*
nik, soroden; — kateri razloček je v tem?

T. Res je razloček in prav bi bilo, da ga delajmo. Pred-
 log *s* ali *z* se rabi zdaj v dvojnem pomenu — kaj ne?

U. V samostojni rabi, kakor tudi v sestavi, kaže *s, z*
 a) zvezo ali združbo ter se vjema z lat. *cum* in nemšk.
mit, sammt, zusammen-; in b) kaže ločitev ali raz-
 družjenje od zgoraj na vdol ter je lat. *de*, nemšk. *von,*
ab, herab.

T. V prvem pomenu se sklanja s storivnim ali druživ-

nim: z bratom, s sestro, z oslom, s konjem itd.; v drugem pa z rodovnim: s hriba, z gore, s konja, z osla itd.

U. Sej sva se o tem že menila, da se v nekterih zadevah in nekterih slovanskih jezikih piše tudi *se*, *sa*, *so* itd.

T. V južnih slovanskih se piše *sa*, *so*, v severnih *se* brez razločka; ker *se* pa slovensčina vjema bolj z južnimi, torej je bolje, da pišemo *so* -, ne pa *se* -.

U. Kako je bilo v staroslovensčini?

T. V stsl. se je pisalo, kakor sem že povedal, z *je-rom* in *je-r* je po razlaganji učenih jezikoslovcev srednji glasnik med *o* in *u*; po tem se spet kaže, da je bolje pisati *so* mimo *se*! Res se v nekterih sostavah v stsl. najde nosnik (*@*) namesti *jera* (*ū*), torej so mislili eni, da bi bilo prav delati razloček ter pisati v novoslov. tiste besede, v katerih je stsl. nosnik (*α, ó*) s *so*, unc pa *se*. Toda ta razloček ne velja, ker skorej vsaka teh besedi se najde zdaj z nosnikom zdaj z *je-rom* pisana (*sosed*, *soprenik*, *soprug* ali *soprog* itd. vid. Miklos.), in vidi se iz tega, da se tudi nekdanj ta razloček ni delal v tej zadevi.

U. Ktere misli si torej ti v tej reči? kako čem pisati?

T. Večkrat sem že omenil, da novoslovensčina prijetno sklepa in razodéva terdobo severo — in mehko bo jugoslovanskih jezikov: — tako sklepa in strinja tudi obeh pismene oblike. Ker torej *s* ali *z* pomeni a) *cum*, mit, in b) *de*, von v samostojni rabi, — zakaj bi se ta razloček ne ohranil tudi v sostavi, da bi se pisalo: *sostaviti* (*componere*) in *sestaviti* (*de* - ali *disponere*, v slov. tudi *raz*), *sobrat* (*colligere*) in *sebrati* (*e* -, *de* - *seligere*), *soglasen* (*consonus*, harmonisch) in *seglasen* (*dissonus*, disharmonisch), *soroden* (*cognatus*, consanguineus, verwandt) in *seroden* (*degener*, *ausgeartet*), *sognati* (*compellere*, *cogere*) in *segnati* (*de* -, *expellere*), *sezuti* (*exuere*) itd.

U. Prav tako; sicer bi se ne smelo pisati: Konj se brani s krepko nogo, lev in tigra sò zobmi, orel s kremplji, sova s kljunom, gad sò strupom, bik z rogmi!

XLIV.

T. Slovensčina ima dokaj predlogov z dvema sklonoma in celó s tremi, p.: *za* (lat. post, pone, pro — nemšk. hinter,

für itd.) a) z rodivnim na vprašanje kedaj, b) s toživnim na vprašanje kam, za koga, zakaj, in c) s storivnim na vprašanje kje.

U. Drugo in tretje mi je znano; prvo mi nekoliko razloži: *za* z rodivnim.

T. Z rodivnim, na vprašanje kedaj, znamenjuje dobo, čez katero se razteguje kako djanje ali stanje = nemškemu: während, zur Zeit, n. pr. Za solnca in po solncu še gredo hitro tjakaj v hrib. Za časa začne žgati, kar kropiva će ostati. Dan se za rana lovi. Kdor za mladih dni ne skerbi, v starosti pomanjkanje terpi itd.

U. Ni davno, kar sem bral: „Za Leopolda I. je tudi vednostim spet boljša doba prišla, le žali Bog, da je tako malo časa terpela“ — ter nisem koj spreumel, kaj pomeni: Za Leopolda. Reče se torej: ko je Leopold I. vladal, tisti čas, tedaj (unter der Regierung, während, zur Zeit).

T. Tako se reče tudi: Skušaj za dne priti (vor der Dämmerung, bei Tag); za solnca, za rana, za jufra, za večera, za časa, za mraka, za hlada (so lange noch Sonnenschein, Früh, Abend, Zeit, Dämmerung, Kühle ist). Tako se bere v Dalmatinovi prestavi svetega pisma: za mojga života (me vivo, bei meinen Lebzeiten).

U. Ali se ne piše tudi zarano, in za rana, kaj je to?

T. Ran' (matutinus) je prilog: ran, rana, rano (rana ura zlata ura, Morgenstunde hat Gold im Munde), ali pa ime srednjega spola: rano, a (der frühe Morgen), — in po tem je za rana kakor za dne, za večera itd. Nekteri pa rano, prilog v srednjem spolu, sklepajo s predlogom in pišejo zarano (bei Zeiten, früh), kakor post.: zares, zakaj, zato, zajtro (n. zajutro), zastonj, zapored. Čehi pravijo za rana, pa tudi z rána, z jitra (früh, von früh an, morgens), kakor s konca, s početka itd.

U. Ko sem bil unkrat na Gorenskem, mi je rekla ženica: kako vam kej pri nas za pade? Ali je to práv?

T. Res govorijo po Gorenskem sim ter tje *za* namesti do posebej in skupej v besedah, kar pa ni da bi se posnemalo, ker tega nimajo ne Slovenci, ne drugi Slovani; p.: sem šel *za* Ljubljane (do Ljubljane); kako vam pri nas *zapade*, nam. *dopade*? ...

XLV.

U. Mejmašne je pač iz med in mašne; ali se govori kje tako?

T. Govori se in v starih spisih se tudi bere med in mej (lat. inter, nemšk. zwischen, unter, mitten unter).

U. Ali pa ima kako priliko v slovenskem jeziku ta spreminj?

T. Brez števila velikrat se spreminja *d* v *j* v imenih in glagolih, p.: klad- klaja (n. kladja), sed- seja, grad- graja; vaditi — vajen, soditi — sojen, hoditi — zahajati; v prilogih druge stopinje: mlad — mlajši, gerd — gerji, hud — huji, hujši itd. Tako se spreminja tudi v nad in naj, katero poslednje že Kopitar (Glag. Cloz.) in Šafarik iz nad (super) razlagata: naj strašnejši, najlepši itd. Po tem pravilu se ravna tudi med in mej; primeri rad in raj, slad in slaj, pred in prej itd.

U. Namesti naj se rabi tudi nar; ali je kak razloček?

T. Nobeden; le to je pomniti, da je nar menda le v slovenskem navadna besedica, torej se ga vzajemni pisatelji slovanski nekako ogibajo ter raji pišejo naj.

U. Kako je to, da se časih piše posebej, časi pa skupej z naslednjo besedo?

T. Bere se tako v prestarjih knjigah tudi; vendar mislim, ker pišemo nad in naj samostojno in celó z drugimi besedami vmes p.: naj se le gane, naj dela, naj živi, naj se ne prederzne itd. — smemo tudi v stopnjevanih prilogih ga pisati posebej ali samostojno. Zlasti okorno je sklepati s tacimi besedami, ktere so že same na sebi dolge: mogočniji, rodovitnejši = najmogočniji, najrodovitnejši, najimenitnejših, najučenejših — čemu dolge besede še zdaljševati!

XLVI.

U. „Mati jim je velévala, naj d a d é babici mir“... in ko boste vi stari, boste tudi inaki“. Nenavadna se mi zdi v unem stavku oblika d a d é in neumevna v tem beseda inaki.

T. V tretji osebi množnega števila imajo glagoli *o* in *e* (nt' in ent, ont). Navadno se staplja v glagolih I. (in V.) reda *ejo* v *o* (nesejo — nesó, pletejo — pletó, rečejo — rekó, pnejo — pnó, bijejo — bijó), in *ijo* v glagolih III. in IV. reda v *é*, toda le pri tistih, ki imajo zatezo na *i*, n. pr. gorim — goré (n. ijo), velim — velé (m. ijo), storim — storé (nam. ijo),

učim — učé nam. učijo; pri družih bi bilo nenavadno, posiljeno, p.: dvignejo — dvignéó, slišijo — slišé, nosijo — nosé, kar se celó nikjer ne sliši. Nekteri glagoli, ki se spregajo pravilno brez spone (sem — bom, vem, dam, jem, grem, znam), imajo vendar v 3. osebi množnega števila razne oblike, ki so precej navadne in se nekoliko vjemajo s staroslovenskimi.

U. Sej res pravijo pri nas bodo in bojo, vedo in vejo, dajo in dajo, jedo in jejo, gredo in grejo, znajo in znajo; p.: kedar vesta dva, se še zariglja; kedar vejo trije, vejo vsi ljudje. N. pr.

T. Razun dajo in dajo rabi nekterim tudi oblika dade, kakor post. hoté, goré, storé nam. storijo.

U. Pa — se vé da — le rabi; kaj pomeni beseda inaki?

T. To je tisto nako (sonst, übrigens), za katero je nekdo unidan v Novicah popraševal. Glasi se popolnoma inak iz in', ina, ino (v stsl. alius, a, ud) in *ak* ali *jak*, inako (aliter, alio modo); inamo, inam (alio), kar zdaj pravimo drugamo, drugam; inde (alio loco, aliunde). Dobro se mora ločiti od enako (eodem modo).

U. „Inako se mi je storilo“, to sem pač dostikrat že slišal.

T. To je: Milo se mi je storilo (ali drugače pri sercu, es wird mir anders, d. i. die Augen gehen mir über — *Murko*, moestus fio — *Miklos*.). Tako se rabi inoverec (drugoverec, alius fidei, haereticus), inostranec, inojezičnik t. j. ki drugače govori.

XLVII.

U. „Tonček je skubil barvene lise na zimnatej torbi“, — inako berem, ako se ne motim, skubel, ali ne?

T. Tako je tudi prav, skubil je pa napak.

U. Zakaj?

T. Zato, ker se šteje glagol skubiti skubem v I. red in 3. razred — med tiste, katerim *b*, *p* ali *v* osnovo zapira, in glagoli I. reda, katerim soglasnik osnovo zatika, privzemajo v djavnem deležji preteklem za moški spol poliglasni in pregibljivi *e* pred obrazilom *l*, n. pr. pekel, kla, o; strigel, gla, o; skubel, bla, o. Ko bi se skubil pisalo, bi se moglo razlagati iz skubiti, skubil, skubila, skubilo, po IV. redu, kar pa ne gré.

U. Pa je težko vselej spoznati, kdaj naj se piše *e* in kdaj *i*.

T. Velikrat se to spozna iz ženskega spola ali iz množnega števila prav na tanko, p.: poveznil — *ila*, velel — *ela*, storil — *ila*, nosil — *ila*, kar je zlasti začetnikom in tujcem dobro pravilo.

U. Tako graja Janežič oblike skubljen, grebljen, kakor nešen, molšen itd., ter pravi, da so napačne.

T. Res so napačne, kar glagolske verste do dobrega skazujejo. Le v IV. verstki ali v IV. redu se enake spreminjave godijo, v I. pa so pravilne oblike: dolben, skuben, ogreben, ozebene ali ozeble roke ne pa ozebljene, nesen, molzen, pasen, grizen. Nasprot pa so v IV. redu prave: dobljen, lovljen, lomljen, vabljen, topljen (iz topi-en), nošen (iz nosi-en), gasiti — gašen (n. gasi-en), voziti — vošen (iz vozi-en) itd. — Iz I. verste se vendar precej sploh govori in piše terpivno deležje rašen, rasčen, zarašen grešnik!

XLVIII.

U. „Le ena reč jej je bila pri njem na poti in sicer ta, da ni umel českega. Ona pa, dasi je nekdanja nemška umela, pozabila je uže davno... Ivan je tolažil babico s tem, da česki ume;.. Otroci in služabniki so nagovarjali gospoda Proška po česki in on jim je odgovarjal po nemški...“ Zakaj piše nemški, česki ume, po česki, po nemški govori ali odgovarja, zakaj ne nemško, česko, po nemško? To se mi zdi čudno! Morebiti te vženem s tem v kozji rog?!

T. I kaj še! Poslušaj na tanko, kako Slovenec govori, in že po govoru lahko spoznaš, da se prav piše: nemški, česki govori, po francoski zna, po latinski se je odrezal. To velja pa le v prilogih na *ski*: bratovski, moški, nemški, sicer je srednji spol v navadi: veliko, dobro, nizko itd.

U. To nič ne dé, ker tudi v teh prilogih se v prirečji ali v srednjem spolu glasnik na koncu le na pol ali celo ne sliši: velik', nizk', visok'. Prava, dobra izreka je res veliko, nizko, visoko; toda po tej se una pisava še ne skaže. Mislim si lahko, da se glasi: mošk', nemšk', francosk'.

T. Da je una pisava prava in dobra, se vidi iz tega, da so že nekdanj v staroslovenskem, pa tudi v novoslovenskem tako pisali. Dalmatin že piše v svoji prestavi svetega pis-

ma: Inu je bilu pisanu *Judovski*, *Geréki* inu *Latinski* (Jan. 19, 20.), ne pa *Judovsko* ali *-sku*!

U. To je že nekaj!

T. Pa se da še nekaj dostaviti v boljše pojasnjenje. Ako rečem: *nemški* govorim, *francoski* umem, *latinski* znam, si mislim lahko: *nemški*, *francoski* jezik. Po *nemški* govori, po *francoski* se vede, po *latinski* poje, si pa mislim: po *nemški* besedi govori, po *francoski* šegi ali navadi se obnaša itd.

U. Tudi to je nekaj!

T. Vendar tega ni treba. Da je res toživni sklon v teh primerah in da je prava oblika v prilogih na *skí* namesti prirečja, se pokaže v prilogih z drugačnimi obrazili, p.: po domače (nach häuslichem Gebrauche), po naše (nach unserer Art), po volčje (nach Art der Wölfe), po pasje ga je segnal (hündisch, wie einen Hund); po *gosposki* (nach Art des Adels), po *bratovski* (brüderlich), po *nemški* (auf deutsch). S tem pa ni rečeno, da bi po *nemško*, po *francosko* govori, *latinsko* zna — bilo napačno.

U. To pa to! „Da ni umel českega se jezika“ — to je, kaj pa de, pravilno; vendar, ali bi se ne smelo tudi reči: da ni umel česki ali pa česko?

T. Ako se vzame česki ali česko po prirečji, prislovnno (adverbialiter), bi pač se smelo reči tako, sicer pa ne.

XLIX.

U. Skor, skoro, skorej, skoraj in kmal, kmali, kmalo, kmalu — pa si reva pomagaj, če si veš in znaš!?

T. Piše se res ta in una beseda tako; pa vendar ne vem, ali bi se smelo o kateri obliki reči: ta je gotovo napčna!

U. Kaj torej pomeni skor, in od kod tolikanj različna pisava?

T. *Skor'* v stsl. *celer*, *velox*, torej namesti jera *o*, *skoro* (*celeriter*, *velociter*) narečje, kakor hitro, naglo, dobro, skoro (iz *skor* ali *skori*, *a*, *o*). *Skorej* je nekdanji skazavni, ki se časi še rabi, kakor sva se že pomenkvala, v nekterih besedih: *zgorej*, *spodej*, *zunej*, *zadej*; in *skoraj* je ali le priterjeni *ej* ali pa iz *skora* z *j* raztegnjeni rodičnik, kakor *sedaj*, *nekdaj*, *davnaj* itd. *Metelko* že in *Murko* imata vse te pisave, in *Metelko* še posebej pravi, da se že po spodnjem Kranjskem čuje na tanko *skoro* namesti *sko-*

ré, skorej, kakor sploh prilogi za narečja: malo, veliko, težko nese, pravično sodi; skor, skorej (fast, beinahe) tako lep; de bi le skorej (bald) prišel itd.

U. Sej tudi kmali je bald; kaj mi veš povedati o tej besedi?

T. Metelko ima v slovnici svoji kmal, kmalo in kmal' s polglasnikom na koncu, ter pravi, da je mal s pridjanim *k* narejeno tako, kakor viško, kviško (hinauf) itd.; v sestavi je vsekmali (alles auf einmal, mit einem Worte). Ravno iz tega je dosihmal, posihmal (sih je rod. in skaz. iz stsl. *s'*, hic).

U. Ali so drugi jezikoslovci, p. Miklosič, tudi te misli?

T. Miklosič piše: „Mal, aus dem deutschen entlehnt, ist meist indeclinabel; do sega mal, do sega mao; od sêh mal, po sêh mal, po têh mal. ob die schreibung kmalu richtig sei, darf daher bezweifelt werden; gewiss unrichtig ist kmalo. Für koliko krat liest man koliko kratov. pres. 136. 185. (Cf. Vergl. Gramm. der slav. Spr.-Formenlehr.)

U. To meni vselej naj teže dè, kadar kdo v pisanji kaj zaverže, pa ne povè zakaj; „gewiss unrichtig ist kmalo“ — zakaj? Ali se ne da morebiti kot prirečje opravičiti, kakor p. skoro in kôpa družih. Veliko bolj nenavadna se mi zdi pisava kmalu. Da je Primož Truber nekdanj tako pisaril ali pa očanec Marko, to vem; da je pa izverstno pisal tedaj v zgled našim sedanjim prebistrim jezičnikom, to mi nikakor ne gre v glavo. Hentana butica mora biti buča moja!

T. Kako se skazati da kmalu, ti hočem povedati preučeno. Da so kdej imeli dvojno sklanjo, imensko po imenih in zaimensko po zaimenih, sem ti že o drugi preliki razkladal. Po imenski (jelen, *a*, *u*...) bi bil torej zavoljo predloga *k* dajavni sklon *k* malu, ali skupej kmalu (zumal); po zaimenski (*i*, jega, jemu...) pa *k* malemu, kakor *k* večemu, ki se tu pa tam sliši.

U. Kmalu je po tem takem imenska sklanja staroslovenska! To je pa res preučeno!

T. In meni se dozdeva, da ni nič družega, kakor nekdanji kmalu v srednjem spolu *u* namesti *o*; — sej je tudi Truber pisal in Marko: dobro, srečno, blagu, vinu, in naš Dolenec hvali še sedaj sladku vinu, Ribničan pa svoje dobro blagu!

U. Ali so druge oblike (kmal, kmali, kmalo) na-
pačne?

T. Niso ne, vsaj po moji misli ne. Po izreki in sicer precej splošnji izreki se da skazati kmali, ker se *l* čisto glasi, in kmal, ker se izrekuje sim ter tje kakor delav (delal), peljar (peljal), dar (dal) itd. Jest pišem naj raji kmali.

U. Torej le kmalo je očitno napčno?

T. Menda ni tako očitno, vsaj spričano ni; sploh se piše, govori tudi, besedo lepo spreminja, po kaj bi se zametovalo! Razlika me mika.

U. Ako je res tuje, naj se pa ne zametuje, ampak vsekmalu zaverže! Rabimo potlej namesti nje raji besedo skor, skoro, skorej, skoraj, ki ravno tisto pomeni in je menda vsaj naša?

T. Schier schier — toda nikar se ne boj, ker celo nemški jezikoslovci dokazujejo, da je Nmec besedo to ukral Slovencu ter jo razlagajo ravno iz našega skor, skori, skoro (celeriter).

U. Sej to zna Nmec; toda bôde ga le naše pezdirje, bruna v svojem očesu pa ne vidi!

L.

U. „Seli so na tla“ in „je na tla pal“ — se mi celo prenežno zdí; po katerem pravilu se pa to godí?

T. Po pravilu, ktero je veljalo nekđaj v staroslovensčini in veljá še zdaj v jugoslovanskih jezicih, da se *d* in *t* v glagolih I. reda iztika ali izpusča ter piše: sèl, pál, cvèl, cvela je, prela je, sneli so itd.

U. Pa se govori tudi sedel, padel, cvetel, cvetla je, predla je, snedli so .. po Slovenskem.

T. Tjade, ker Slovenci nismo komej kej! Tudi v tem strinjamo gorenške in dolenske Slovane, ker pravimo sedel in sel sem, padla in pala je.

U. Blisk in tresk — ali bi ne bilo bolj pametno, da bi Slovane imenovali, kakor Kranjec-bistra glava-imenuje svoje Slovence, gorenške in dolenske ali celo gorenjske in dolenjske Slovane namesti severne in južne ali severo- in ju go- Slovane?

T. I mene prehaja zdaj merzlica zdaj vročica, kadar

imenujem Slovane severne ali pa južne! Pa — pustiva zdaj to!

U. Torej „seli so na tla“ in „pal je na tla“! —

T. Janežič pojasnuje to pisavo ter pové v opombi k I. verstí in I. razredu glagolskemu: „Po južnih in vzhodnih stranéh jezиковega obsega v opisovavnem deležniku zobnik redno izpada, korenov samoglasnik se pa bolj ostro izgovarja ali predteguje, n. pr. Čigar prejo prela, tega kruh jela. N. pr. — Spredej v glasoslovji piše takole: „Po Koroškem govore tu pa tam: šidlo m. šilo; motovidlo m. motovilo; kresadlo m. kresalo; jedel m. jel itd. prav po češki navadi“. — Ta razložek se najde tudi v naših starih predrazih brizniških spominkih: modliti se, i modlim se im nam. moliti se, molim se jim; vsedli m. vseli. — Kakor Janežič razlaga to pisavo tudi *Metelko*, da jo imajo Dolenci in Notranjci še vedno, kakor druge narečja slovanske, ki jih *Dobrovski* šteje v I. versto (stsl., rus., serb.-hrov.).

RAZGLED.

Razgovor.

	Stran.
I. Učitelj, učenik, učnik	1
II. Učencov — cev, učencom — cem	3
III. O, ob, od	4
IV. Uže, vže, že	6
V. Sem, sim	6
VI. R — L (samo — in soglasnika)	8
VII. — i, — ej, — oj (v hladni — ej zemlji, z rokoj)	9
VIII. Dvigniti — uti — oti, — ol	10
IX. Marija — ia; Mariji — ii	12
X. Ja, az — jaz, jez — jes, jest	13
XI. Starša — i hči; bolji — a riba	14
XII. Sladka — e vina	15
XIII. Moški — žki; društvo — žtvo	16
XIV. S, z, ž, iz, brez — ž	19
XV. K (gori), h (hribu)	20
XVI. Št, šč, sč, š	21
XVII. Sadaj, sedaj, zdaj, zdej	23
XVIII. Sicer, seer	24
XIX. Na selu po leti (u, i)	24
XX. Takega — cega, g — z (j), h — s	26
XXI. Viditi — eti; vedeti — eti	29
XXII. I, in, ino, inu, (no — nu)	30
XXIII. Hrepenenje — njenje; primaknen — njen	32
XXIV. Kar, kjer, ker, kir	34
XXV. Kateri, kteri; ki, koj — a — e	34
XXVI. Om — ega; am — iga	36
XXVII. Ta mesec — tega mesca; dans, dnes; letos — as	38
XXVIII. Za njega, zanj, za — nj; za tó	40

	Stran.
XXIX. Lepe - i; delave - i; ste - i	41
XXX. Mimo, memo, mem	44
XXXI. Da, de; ven, vun; vendar, vender	44
XXXII. Vedno; zmíraj, zmeraj; zmíraj — om	46
XXXIII. Njih, njihov, njihen, -hna, o	47
XXXIV. Vreča - e; piva - o; pot, a in i itd.	48
XXXV. Jezero, tavžent, tisuč	49
XXXVI. Tisuč - oč; temuč - oč	51
XXXVII. Niso, nêso; ni — ne; nimam -nemam	52
XXXVIII. Skloni sloven.: imenovaven, ... skazaven	53
XXXIX. Pra - pre - pri - pro -, per, do	56
XL. Kdaj, kdej; vsaj, saj, sej	58
XLI. V —, u — (vtopim, utopim)	59
XLII. V-, u-, vz-	61
XLIII. So-, se-, (sognati — segnati)	63
XLIV. Za, zarano, za rana, za -dopade	64
XLV. Mej, med; nad, naj, nar	65
XLVI. Dadé; storé - ijo; inako	66
XLVII. Skubel - il; skuben - bljen, nešen	67
XLVIII. Nemški; po česki; česki - o	68
XLIX. Skor - i - o - ej - aj; kmal - i - o - u	69
L. Sedel, sel; padel, pâl; šidlo	71

Pis staroslovanski

glagolitiški i cirilski, s cirilico popravljena (serbsko).

Glagolitica.	Cirilica.	Cirilica popravljena mala i velika.		Izrekuj.	Skrajski stari i novi.	Izrekuj.
		Natisna	Pisna.			
Ѡ ѡ	А	А	а	А а	а а	
Ѣ ѣ	Б	Б	б	Ѣ ѣ	б б	
Ѥ ѥ	В	В	в	Ѥ ѥ	в в	
Ѧ ѧ	Г	Г	г	Ѧ ѧ	г г	
Ѩ ѩ	Д	Д	д	Ѩ ѩ	д д	
Ѭ ѭ	Е	Е	е	Ѭ ѭ	е е	
Ѯ ѯ	Ж	Ж	ж	Ѯ ѯ	ж ж	
Ѱ ѱ	З	З	з	Ѱ ѱ	з з	
Ѳ ѳ	И	И	и	Ѳ ѳ	и и	
Ѵ ѵ	Ј	Ј	ј	Ѵ ѵ	ј ј	
Ѷ ѷ	К	К	к	Ѷ ѷ	к к	
Ѹ ѹ	Л	Л	л	Ѹ ѹ	л л	
Ѻ ѻ	М	М	м	Ѻ ѻ	м м	
Ѽ ѽ	Н	Н	н	Ѽ ѽ	н н	
Ѿ ѿ	О	О	о	Ѿ ѿ	о о	
Ѡ ѡ	П	П	п	Ѡ ѡ	п п	
Ѣ ѣ	Р	Р	р	Ѣ ѣ	р р	
Ѥ ѥ	С	С	с	Ѥ ѥ	с с	
Ѧ ѧ	Т	Т	т	Ѧ ѧ	т т	
Ѩ ѩ	(т)	Т	т	Ѩ ѩ	т т	
Ѭ ѭ	—	Т	т	Ѭ ѭ	т т	
Ѯ ѯ	Ѡ ѡ	Ѡ ѡ	Ѡ ѡ	Ѯ ѯ	Ѡ ѡ	
Ѱ ѱ	Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	Ѱ ѱ	Ѣ ѣ	
Ѳ ѳ	Ѥ ѥ	Ѥ ѥ	Ѥ ѥ	Ѳ ѳ	Ѥ ѥ	
Ѵ ѵ	Ѧ ѧ	Ѧ ѧ	Ѧ ѧ	Ѵ ѵ	Ѧ ѧ	
Ѷ ѷ	Ѩ ѩ	Ѩ ѩ	Ѩ ѩ	Ѷ ѷ	Ѩ ѩ	
Ѹ ѹ	Ѭ ѭ	Ѭ ѭ	Ѭ ѭ	Ѹ ѹ	Ѭ ѭ	
Ѻ ѻ	Ѯ ѯ	Ѯ ѯ	Ѯ ѯ	Ѻ ѻ	Ѯ ѯ	
Ѽ ѽ	Ѱ ѱ	Ѱ ѱ	Ѱ ѱ	Ѽ ѽ	Ѱ ѱ	
Ѿ ѿ	Ѳ ѳ	Ѳ ѳ	Ѳ ѳ	Ѿ ѿ	Ѳ ѳ	
Ѡ ѡ	Ѵ ѵ	Ѵ ѵ	Ѵ ѵ	Ѡ ѡ	Ѵ ѵ	
Ѣ ѣ	Ѷ ѷ	Ѷ ѷ	Ѷ ѷ	Ѣ ѣ	Ѷ ѷ	
Ѥ ѥ	Ѹ ѹ	Ѹ ѹ	Ѹ ѹ	Ѥ ѥ	Ѹ ѹ	
Ѧ ѧ	Ѻ ѻ	Ѻ ѻ	Ѻ ѻ	Ѧ ѧ	Ѻ ѻ	
Ѩ ѩ	Ѽ ѽ	Ѽ ѽ	Ѽ ѽ	Ѩ ѩ	Ѽ ѽ	
Ѭ ѭ	Ѿ ѿ	Ѿ ѿ	Ѿ ѿ	Ѭ ѭ	Ѿ ѿ	
Ѯ ѯ	Ѡ ѡ	Ѡ ѡ	Ѡ ѡ	Ѯ ѯ	Ѡ ѡ	
Ѱ ѱ	Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	Ѱ ѱ	Ѣ ѣ	
Ѳ ѳ	Ѥ ѥ	Ѥ ѥ	Ѥ ѥ	Ѳ ѳ	Ѥ ѥ	
Ѵ ѵ	Ѧ ѧ	Ѧ ѧ	Ѧ ѧ	Ѵ ѵ	Ѧ ѧ	
Ѷ ѷ	Ѩ ѩ	Ѩ ѩ	Ѩ ѩ	Ѷ ѷ	Ѩ ѩ	
Ѹ ѹ	Ѭ ѭ	Ѭ ѭ	Ѭ ѭ	Ѹ ѹ	Ѭ ѭ	
Ѻ ѻ	Ѯ ѯ	Ѯ ѯ	Ѯ ѯ	Ѻ ѻ	Ѯ ѯ	
Ѽ ѽ	Ѱ ѱ	Ѱ ѱ	Ѱ ѱ	Ѽ ѽ	Ѱ ѱ	
Ѿ ѿ	Ѳ ѳ	Ѳ ѳ	Ѳ ѳ	Ѿ ѿ	Ѳ ѳ	
Ѡ ѡ	Ѵ ѵ	Ѵ ѵ	Ѵ ѵ	Ѡ ѡ	Ѵ ѵ	
Ѣ ѣ	Ѷ ѷ	Ѷ ѷ	Ѷ ѷ	Ѣ ѣ	Ѷ ѷ	
Ѥ ѥ	Ѹ ѹ	Ѹ ѹ	Ѹ ѹ	Ѥ ѥ	Ѹ ѹ	
Ѧ ѧ	Ѻ ѻ	Ѻ ѻ	Ѻ ѻ	Ѧ ѧ	Ѻ ѻ	
Ѩ ѩ	Ѽ ѽ	Ѽ ѽ	Ѽ ѽ	Ѩ ѩ	Ѽ ѽ	
Ѭ ѭ	Ѿ ѿ	Ѿ ѿ	Ѿ ѿ	Ѭ ѭ	Ѿ ѿ	

Ѣ ѣ , б б в cirilici ne izgovarjaj.